

HASUDER
Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler (HSSB) alışma Grubu

HASUDER SOSYAL BİLİMLER VE SAğLIK BÜLTENİ (SoSa)

2022 KIş | 1. SAYI

İçindekiler

- 1 HOŞ GELDİN SOSA**
- 3 BAŞLARKEN**
- 5 EDITÖRDEN**
- 7 SOSYAL BİLİMLER VE HALK SAĞLIĞI**
- 14 EĞİTİM VE SAĞLIK İLİŞKİSİ KONUSUNDA
KRİTİK BİR KAVRAM: KÜLTÜREL SAĞLIK SERMAYESİ**
- 18 HEM KİTAP - HEM FİLM: EMİLE ZOLA'DAN
"GERMİNAL"**
- 21 BİR PERİ MASALI: RADYUM KIZLARI**
- 24 YAŞADIĞIMIZ GÜNLERİN İÇİNE DOĞMUŞ OLAN BİR
BELGESEL: PANDEMİK: HOW TO PREVENT AN OUTBREAK**
- 28 SOSYAL BİLİMLER VE SAĞLIK:
2021 YILINDA TEZLER/KİTAPLAR**
- 37 GÖRÜNMEYEN GÖRÜNÜR HALE GETİRİLEBİLİR Mİ?**
- 39 HALK SAĞLIĞI VE SOSYAL BİLİMLER:
BÜTÜNÜN PARÇALARI**
- 40 NİTEL ARAŞTIRMALAR: BİR KEŞİF YOLCULUĞU**
- 42 BU SAYIDA EMEĞİ GEÇENLER**

HASUDER Sosyal Bilimler ve
Sağlık Bülteni (SoSa)
Sayı 1, Kış 2022

HASUDER Adına Sahibi
Bülent Kılıç

Yazı İşleri Müdürü
Sarp Üner

Baş Editör
Ahmet Can Bilgin

Editörler
Nuray Özgülner,
Temmuz Gönc Şavran,
Elif Dönmez

Yayın Kurulu
Sarp Üner,
Funda Sevensan,
Nuray Özgülner,
Ahmet Can Bilgin,
Temmuz Gönc Şavran

Bülten Düzenleme Kurulu
Ahmet Furkan Süner,
Gülcan Demir,
Hacer Nalbant,
Metin Kılıç,
Nuray Özgülner,
Nureddin Özdenler,
Onur Şimşek,
Salih Keskin,
Selma Karabey,
Yağmur Köksal Yasin

Tasarım
Salih Keskin,
Ahmet Furkan Süner

E-posta
sosabulthenasuder@gmail.com

Web adresi:
<https://hasuder.org.tr/>

Hoş Geldin SoSa

Bülent Kılıç

HASUDER Yönetim Kurulu Başkanı

2022 yılı HASUDER için çok güzel bir haberle başlıyor. Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler (HSSB) Çalışma Grubunun uzun süredir hazırlıklarını sürdürdüğü ve üç ayda bir yayınlanacak olan Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni ya da kısa adıyla **“SoSa”** bugün itibarıyla yayın hayatına başlıyor.

Günümüzde halk sağlığı alanındaki pek çok kişi ne yazık ki sosyal bilimler ve sanatın halk sağlığı politikalarının geliştirilmesinde, araştırmalar yapılmasında ve halk sağlığı girişimlerinde ki rolünü anlamaz, bilmez ya da bilmek istemez.

Oysa 1848 yılında usta hekim Rudolf Virchow **“Tıp sosyal bir bilimdir ve politika tıbbın daha geniş ölçekteki tanımından başka bir şey değildir”** dediğinden beri, tıp artık sosyal ve politik bir bilim olarak kabul ediliyor. Özellikle Halk Sağlığı başta olmak üzere, Tıp Tarihi, Tıbbi Etik, Psikiyatri, Sağlık Yönetimi, Sağlık Politikası, Sağlık Ekonomisi ve Sağlık Hukuku gibi tıbbın değişik disiplinleri tam olarak da Virchow’un ifade ettiği Sosyal Tıp kavramını oluşturuyorlar. Günümüzde sosyal bilimler giderek çok daha

geniş bir alanı kapsamış durumda. Halk sağlığı alanında kullanılacak sosyal bilimler olarak Sosyoloji, Antropoloji, İktisat, Siyasal Bilimler, Psikoloji, Hukuk, Felsefe, Coğrafya, Tarih, Arkeoloji, Uluslararası ilişkiler, İşletme, Demografi, İletişim, Eğitim gibi alanlar çok geniş bir yelpazede ve sanatın çeşitli dalları ile birlikte bizim en büyük yardımcılarımız haline geldiler.

Sosyal bilimlerin halk sağlığına yaptığı katkıyı en iyi gösteren örneklerden birisi hukuk alanında Edwin Chadwick’in İngiltere Kraliyet Yoksulluk Komisyonu sekreteri olarak 1848 yılında çıkarılmasına öncülük ettiği **“İngiltere Halk Sağlığı Kanunu”**dur. Benzer şekilde Emile Durkheim’in **“intihar”** çalışması, intiharların bireysel değil, toplumsal bir sorun olduğunu ortaya koyan önemli bir sosyoloji çalışması olarak halk sağlığını etkilemiştir. Ekonomi alanında Karl Marx’ın **“Değer Teorisi”**, sosyoloji alanında Max Weber’in toplumsal eylemi tanımladığı **“yorumlayıcı yaklaşımı”** ve **“çoğulcu sınıf”** kavramı sosyal bilimlerin halk sağlığı alanında kullandığımız katkılarına birer örnek olarak verilebilir.

Sanat da en az sosyal bilimler kadar halk sağlığı alanında kullanılması gereken bir disiplindir. Özellikle edebiyat, karikatür, resim, sinema, müzik ve tiyatro halk sağlığında insani bilimlerin kullanımıyla ilgili olarak son yıllarda öne çıkmaktadır. Sanatın kullanımı kimi zaman bir kitap veya şiir okutma (Emile Zola, Dostoyevski, Shakespeare, Montaigne, Cehov, Zweig, Cervantes, Yaşar Kemal, Haldun Taner, Nazım Hikmet, Orhan Veli, Brecht vb) şeklinde olurken kimi zaman da bir medikal tema üzerinden (ölüm, kanser, disseksiyon, vb) sinema, belgesel vb görsel sanatlarla birlikte bir tartışma şeklinde olmuştur. Unutulmamalıdır ki halk sağlığında insani bilimler ve sanatın kullanımı halk sağlığı alanında çalışanların farklı bakış açılarına sahip olmalarını ve kültürel faktörleri anlamalarını sağlar ve bu nedenle çok önemlidir.

Foucault başta olmak üzere pek çok felsefeci, antropolog ve sosyolog dili insanların anlaşmasını sağlayan en önemli toplumsal bağ olarak nitelenmektedir. Bu nedenle halk sağlığı alanında çalışanların da dilin nüanslarına hakim olması, kültürel ve etnik varyasyonları dikkate alması gerekir. Psikoanaliz ve medikal etik öğreniminde, psikiyatrik hastalıkların, kronik hastalıkların ve özellikle terminal kanserlerin, ağrının tedavisinde şiir, yaratıcı yazarlık, drama vb insani bilimler önemli rol oynamaktadır. Bu uygulamaların toplum tabanlı yapılması, örneğin Alzheimerlı hastalarla, şizofreni hastalarıyla veya aileleriyle, evsizlerle, şiddet görmüş kişilerle iletişim ve tedavide oldukça yararlı olmaktadır.

Günümüzde bizlere düşen görev, bu olumlu örneklerden yola çıkarak halk sağlığı içinde sağlık sorunlarının sosyal bilimler ve sanat yaklaşımıyla anlaşılması, girişimlerin planlanması, değerlendirilmesi ve sağlık politikalarının ve sağlık sisteminin bu yaklaşımla geliştirilmesidir.

Bu anlamda SoSa Bülteni sağlıkla ilgili toplumsal ve bireysel davranışların nedenlerini incelemek, sağlığın sosyal belirleyicileri üzerine bizleri bilgilendirmek, halk sağlığı içinde sosyal bilimlerin ve niteliksel araştırma yöntemlerinin daha fazla kullanılması için farkındalık yaratmak gibi çok önemli bir misyona sahip olacaktır.

SoSa'nın halk sağlığının sosyal bilimlerle iş birliği ve ortak çalışmalarını içeren örneklerini ve HASUDER'in ilgi alanına girecek konularda yayınlanan bilimsel raporlar, teknik dokümanlar veya roman, öykü, film, belgesel, karikatür, müzik vb. sanat eserlerini bizlerle paylaşmasını dört gözle bekliyoruz.

Kuşkusuz bir bülteni çıkarmaktan daha zoru onu zamanında ve sürekli olarak okurlarıyla buluşturmasıdır. Bu bilinçle bir yıla yakın süredir hazırlıkları süren bültenimizin buna hazır olduğunu belirtmek isterim. Bu vesileyle bültene katkıda bulunan tüm HSSB Çalışma Grubu üyelerine, dışardan katkıda bulunan sosyal bilimler alanından üyelerimize ve bizleri yakından takip edecek tüm okurlarımıza şimdiden yönetim kurulumuz adına teşekkürlerimi sunuyorum.

Başlarken

Nuray Özgülnar

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Çalışma Grubu Yürütücüsü

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler çalışma grubu olarak yayınlanmasında görev üstlendiğimiz HASUDER Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni'ni (SoSa) sizlerle paylaşmanın heyecanını taşıyoruz. Halk sağlığı ve sosyal bilimler çalışma grubu; halk sağlığı sorunlarının sosyal bilimlerin (sosyoloji, antropoloji, ekonomi, felsefe, politika, tarih, psikoloji, coğrafya, arkeoloji, edebiyat, sanat vb.) yaklaşımları ve yöntemleriyle araştırılması ve sosyal bilimlerle ortak bir dil kurulabilmesi için çaba göstermektedir. 2014 yılında Medikal Antropoloji ve Sosyoloji ismiyle kurulan grup ve 2019 yılında bugünkü ismini alarak faaliyetlerini sürdürmektedir. "Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler" çalışma grubununun 59 üyesi olup bu üyelerin 8'i sosyoloji, antropoloji, psikoloji gibi sosyal bilimlerin çeşitli alanlarından uzmanlardır. Elbette son yıllarda Halk sağlıkçılarda kendi uzmanlıkları yanı sıra çeşitli sosyal bilim alanlarında lisans ve lisansüstü eğitimler alarak bu konuda daha fazla derinleştiler. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, arkeoloji, sanat tarihi vb. alanlarda çeşitli dereceleri olan Halk sağlıkçılarda bu grubun üyeleri arasında... Çalışma grubumuz sosyal bilimcilerin desteği, etkileşim ve iletişimi ile gerek kongrelerde gerekse de

kurs ve panel, sempozyum gibi etkinliklerle ekip çalışmasının güzel örneklerini vermektedir. Her bir üyemize özverili çalışmaları için minnettarız. 2021 yılı pandeminin etkilerini en fazla hissettiğimiz günlerdi. Bu süreçte online platformları kullanarak "Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler" kursu, pandemi döneminde "Görünmeyeni görünür kılmak" adı ile yapılan sempozyum ve nitel araştırma yöntemlerine yönelik "Nitel araştırmalar" gibi kurslarla büyüyerek devam eden bu enerji ve sinerji "Bülten" önerisi ile bir başka heyecana döndü. Bülten hazırlıkları yaklaşık 1 yıl önce başladı. Sayısız toplantı, bilgi, birikim ve deneyim paylaşımı ile halk sağlığının sosyal bilimler, sanat ile etkileşimi görünür kılma yönünde çabalar içeren SoSa ortaya çıktı. SoSa interdisipliner, sosyal bilim alanlarında disiplinler arası etkileşimi artırmayı hedefleyen, bu alanda var olan açığı kapatmayı hedefleyen renkli, fotoğrafı, resimli, canlı bir haberleşme bülteni ve ilk sayımızı "Kış" sayısı olarak okumaktasınız. Bültenimizi 3 ayda bir yayınlayacağız ve Bahar, Yaz, Güz sayıları olarak karşınızda olacağız. SoSa elektronik ortamda PDF formatında kolaylıkla ücretsiz erişilebilir olacak. Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteninin amaçları:

1. Halk sağlığı ve sosyal bilimler ortak çalışma alanlarına dikkati çekmek
2. Halk sağlığı ve sosyal bilimler alanındaki gelişmeleri duyurmak, izlemek, paylaşmak
3. Halk sağlığı ve sosyal bilimler arasındaki çalışmaları güçlendirmek
4. Halksağlığıve sosyal bilimlerin alanındaki derinleşimlerin bir derginin çıkarılmasına temel oluşturmak

Halk sağlığı ile sosyal bilimleri hatta sanat alanlarının ortak keşişim noktaları hem yeni açılımlar hem de yeni işbirliği alanlarının oluşmasına olanak sağlamaktadır. Günümüzün COVID-19 pandemi günlerinde sosyal bilimlerin- antropoloji, sosyoloji, psikoloji fotoğrafın, sinemanın, tiyatronun yazınsal ve görsel belleğe katkıları daha fazla etkileşim ve iletişimin önemine bir kez daha dikkatimizi çekti. Özellikle bu zor dönemlerde ortaya çıkan eserlere gelecekte baktığımızda içinde olduğumuz keskin, acımasız belirsizliği farklı gözlerden tekrar hatırlayacağız. Bu bülten ve güncel etrafında şekillenecek gelecek sayıları bu tür farklı gözler ile şekillenmeyi hedeflemektedir. Sosyal bilimler ile ilgili konuları içeren kısa değerlendirme yazıları, farklı sosyal bilimler temsilcilerinden kısa yazılar, duyurular, söyleşiler, edebiyat, sanat, müzik, karikatür, re-

sim vb. bölümlerle bunun etkilerini görebileceğiz.

Halk sağlığı ve sosyal bilimler çalışma grubu olarak HASUDER SOSYAL BİLİMLER ve SAĞLIK BÜLTENİ'ni (SoSa) sizlere sunmaktayız. Bu bülten ancak Halk Sağlıkıların ve Sosyal Bilimcilerin katkılarıyla güçlenebilir, sürdürülebilir. Bu nedenle yukarıda belirttiğimiz SoSa amaçlarıyla uyumlu makale, yazı, film, kitap vb. tanıtım, sözlü tarih, söyleşiler, eleştirel değerlendirmeler, fotoğraf, resim vb. rnlerinizle katılmanız için tüm okuyucularımızı davet ediyoruz. Yazım kurallarını bültenin arka iç kapağında bulabilirsiniz. E-posta adresimiz sosabulthenhasuder@gmail.com, web adresimiz <https://hasuder.org.tr/> şeklinindedir.

Bu bülten hazırlıkları sırasında her türlü sınırsız desteği sunan HASUDER Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Kılıç'ya, Genel sekreterimiz Derya amur'a, Yazı işleri Müdürümüz Sarp ner'e, Yönetim Kurulu yelerimize müteşekkirimiz.

SoSa'ya katkıda bulunan, bulunacak tüm halk sağlıkçılara, sosyal bilimcilere ve bizleri yakından takip edecek tüm okurlarımıza teşekkürlerimizle. Başladık...

Editörden

Ahmet Can Bilgin

Değerli okuyucularımız, Derneğimizin yeni bülteni “HASUDER Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni” ilk sayısı ile yayın yaşamına başladı. İlk sayımıza HOŞGELDİNİZ. Bu ilk sayı da halk sağlığı ve sosyal bilimler alanı ile etkileşimi artırmayı ve var olan açığı kapatmayı hedefleyen renkli, fotoğraflı, resimli, canlı bir bülten ile karşınızdayız. Bültenimizde:

HASUDER Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni ilk sayısında halk sağlığı ve sosyal bilimlerle ilgili makaleler, HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Çalışma Grubunun 2021 yılındaki etkinlikleri ile ilgili değerlendirmeler, tiyatro, belgesel, roman ve film incelemeleri, 2021 yılında sosyal bilimler alanında sağlıkla ilgili yayınlanmış tezler / kitaplarla ilgili bir yazı bulunmaktadır.

Bültenin bu ilk sayısına Temmuz Gönç Şavran iki makalesiyle katkı vermiştir.

Gönç Şavran, **SOSYAL BİLİMLER VE HALK SAĞLIĞI** adlı makalesinde sosyal bilimler ile halk

sağlığı ilişkisini değerlendirmiştir. Bu ilişkinin COVID 19 sürecinde daha da belirginleştiğini; bu ve benzeri kaotik süreçleri değerlendirebilmek için sosyal bilim perspektifinin önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Yazar sağlığı etkileyen konuların ancak içinde yaşadığımız toplumun sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve tarihi özellikleri temelinde sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinden doğan kavramlarla anlaşılabilirliğini vurgulamıştır.

Gönç Şavran, **EĞİTİM VE SAĞLIK İLİŞKİSİ KONUSUNDA KRİTİK BİR KAVRAM: KÜLTÜREL SAĞLIK SERMAYESİ** adlı ikinci makalesinde sosyolog Pierre Bourdieu'nün sermaye türleri yaklaşımı ve eğitim kavramından yola çıkarak Shim'in geliştirdiği kültürel sağlık sermayesi kavramını tartışmaktadır. Yazar bu makalede sağlık ile eğitim arasında ilişkinin oldukça karmaşık olduğunu, eğitim kavramının diplomanın ötesinde geniş kapsamlı ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Selma KARABEY, **GÖRÜNMEYEN GÖRÜNÜR HALE GETİRİLEBİLİR Mİ?** adlı yazı-

sında; HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Çalışma Grubu'nun kolayca gözden kaçanı görüş alanımıza getirmemize yardımcı olması amacıyla 10-11 Haziran 2021 günlerinde gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası akademiden ve sivil toplumdan uzmanları, aktivistleri çevrimiçi olarak bir araya getiren "GÖRÜNMEYENİ GÖRÜNÜR KILMAK" sempozyumunun değerlendirmesini yapmaktadır. Karabey, bu yazısında "GÖRÜNMEYENİ GÖRÜNÜR KILMAK" sempozyumunun ikincisinin muhtusunu da vermiştir.

Yağmur Köksal Yasin, **HALK SAĞLIĞI ve SOSYAL BİLİMLER: BÜTÜNÜN PARÇALARI** adlı yazısında HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Çalışma Grubunun 19-21 Mayıs 2022'de gerçekleştirdiği Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Kursunu, **NİTEL ARAŞTIRMALAR: BİR KEŞİF YOLCULUĞU** adlı yazısında ise HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Çalışma Grubunun ilkini 14-16 Nisan 2021'de ikincisini ise 5. Uluslararası 23. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi kapsamında 18 Aralık 2021'de gerçekleştirdiği iki nitel araştırmalar kursunu değerlendirmiştir. Yasin, Şubat 2022'de nitel araştırmalar kursunun açılacağını da belirtmiştir.

Elif Dönmez, **BİR PERİ MASALI-RADYUM KIZLARI** adlı yazısında aynı adlı oyunun değerlendirmesini yapmıştır. Oyunda, Amerika Birleşik Devletleri'nde radyumlu saat üreten bir fabrikada işçi kızların bozulan sağlıkları ile ilgili sisteme yönelik mücadeleleri anlatılmaktadır. Dönmez, oyunun halk sağlığı / iş sağlığı ile ilişkisinin altını çizmiştir.

Tutal ve arkadaşları, **YAŞADIĞIMIZ GÜNLERİN İÇİNE DOĞMUŞ OLAN BİR BELGESEL: PANDEMİC: HOW TO PREVENT AN OUTBREAK** adlı değerlendirmelerinde beş farklı yönetmenin katkısıyla altı bölüm halinde çekilen bir belgesel ele almışlardır. Üzerinde çok konuşulan 2020 yılında yayınlanan belgesel, 1918 yılındaki influenza virüsü kaynaklı pandeminin yarattığı yıkımdan başlayarak günümüzde yaşadığımız salgınlarla mücadele eden bir grup insanın yaşamına göz atmaktadır.

Bülent Kılıç, **HEM KİTAP - HEM FİLM: EMİLE ZOLA'DAN "GERMİNAL"** adlı yazısında Emile Zola'nın Germinal romanıyla bu romandan Claude Berri'nin aynı adla uyarladığı filmi ele almıştır. Kılıç, 19. Yüzyılın ortalarında Fransa'da bir kömür madenindeki işçilerin yaşamını anlatan bu yapıtları halk sağlıkçılarının dikkatine sunmaktadır.

Teneler ve arkadaşları, **SOSYAL BİLİMLER VE SAĞLIK 2021 YILINDA TEZLER / KİTAPLAR** adlı yazıda 2021 yılında sosyal bilimler alanında yayınlanmış tezlere ve kitaplara göz atmaktadırlar.

Salih Keskin ve Ahmet Furkan Süner'in titiz ve özenli çabalarıyla gerçekleşen tasarım bu yazıların bültene dönüşmesine olanak sağlamıştır.

Bu sayının oluşmasına katkı sağlayan yazarlarına, emekveren tüm ekibe katkıları için teşekkür ediyoruz.

Keyifli okumalar.

Sosyal Bilimler ve Halk Sağlığı

Temmuz Gönç Şavran

Halk sağlığı hastalıkları, çevresel zararları, doğal veya insan yapımı afetleri önleyerek, hastalık riskini azaltacak davranışları tanıtip destekleyerek nüfusun sağlığını iyileştirmeyi amaçlayan bir disiplin. Bu amaçlar yapıları gereği araç olarak sağlığın sosyal belirleyicilerini dikkate almayı, sağlık kavramını biyomedikal perspektifin dışına çıkarmayı, aynı zamanda sağlık sistemlerini ölçmeyi, denetlemeyi, politika geliştirmeyi içeriyor. Bunları vurgulayan bir tanımla halk sağlığı “bir toplum olarak insanların sağlıklı olabileceği koşulları sağlamak için kolektif olarak yaptıklarımızdan” (1) meydana geliyor. Sağlıklı olmayı sağlayacak koşulların kaliteli eğitime erişimden politik olarak sesini duyurabilmeye, barış ve güvenlikten çevremizdeki topluluksal ağların niteliğine kadar çok sayıda belirleyicisi (2) olduğu düşünöldüğün-

de hem bu koşulları sağlamanın ne kadar geniş kapsamlı bir amaç olduğu hem de halk sağlığının sosyal bilimlere neden yakın olduğu anlaşılabilir.

Halk sağlığı ve sosyal bilimler arasındaki ilişki COVID-19 salgını sürecinde iyice belirginlik kazandı. Salgının başından itibaren medikal sorular kadar sosyal, ekonomik ve felsefi sorular da sorduk. Endüstri ile sağlık arasındaki ilişkiyi, salgının en ağır dönemlerinde kalabalık işyerlerinde çalışmaya ve toplu taşıma kullanmaya mecbur kalan insanların yaşamlarını düşündük. Bazı insanların riskleri bildikleri ve mecbur olmadıkları halde neden karantina koşullarına uymadıklarını, onlar için yaşamı sürdürmenin tek başına yeterli bir amaç olup olmadığını düşündük. Maruz kaldığımız bilgi kirliliğini, komplo teorilerini, virüsün ve aşının var

olduğuna inanmayan kitlenin düşünme biçimini, virüsün çıktığı düşünölen bölgenin kültürüne yönelik damgalamayı düşündük. Salgının toplumsal cinsiyet, yoksulluk, etnisite ile kesişme noktalarını düşündük, hastalıktan korunmanın, korunabilmenin ve gündelik yaşama ev koşullarında devam edebilmenin sınıfsal olduğunu gördük. İnternet okuryazarlığı ve erişimi yüksek olan, böylece çalışmaya veya eğitime evinden devam edebilen, yani toplumsal rollerini sürdürebilenlerle hem altyapısı hem de gerekli vasıfları olmadığı için eve kapanınca toplumdan kopanların nasıl ayrıştığını gördük. Herkesin evde olduğu karantina zamanlarında toplumsal cinsiyet rollerinin neden çok da değişmediğini sorduk. Salgın hastalığa yakalanmamak için evde kalmanın bazıları için kadına yönelik şiddet kısıncasında sıkışmak olduğunu fark ettik (3). Aşılmanın üretimi ve dağıtımını söz konusu olduğunda küresel tıp endüstrisinin ve ölkelerin hem gelişmişlik düzeylerinin hem politik ilişkilerinin yaşamımızda ne denli etkili olduğunu fark ettik. Bu süreç insanların rasyonel biyolojik varlıklara, sağlığın da biyomedikal modelin tanımında olduğu gibi virüsler ve bakterilerle ilgili bir kavrama indirgenemeyeceğini bir kere daha ve şiddetli biçimde gösterdi. Tüm bu zor sorular şunun da altını yeniden çizdi, konu ne olursa olsun etkili politikalar geliştirmek için insan yaşamını tüm karmaşıklığı içinde ele almak, sağlık ve hastalık deneyimlerini yaşayanların gözünden görmek, onların perspektifini anlamak gerekli. Peki bu kadar karmaşık davranış örüntülerini, kavramlara yüklenen anlamları, öznel deneyimledikleri tüm bu kaotik süreçleri nasıl anlayacağız?

Sosyal bilim perspektifi bir bütün olarak bu konuda yardımcı olabilir. Bir bütün olarak demek gerek, çünkü Wallerstein başkanlığında toplanan Gulben-

kian Komisyonu'nun önlü raporunda (4) belirttiği gibi, sosyal bilim disiplinlerinin birbirinden ayrılıp bağımsız hale gelmesi ve bu kadar çok sayıda disiplinin oluşması aslında yapay bir sürecin sonucudur. Bazı kuramcıların neredeyse her disiplinde önemli kabul edilmesi ve toplumsal yaşamla ilgili düşünce ve açıklamaların disiplinler üstü bir bütün şeklinde "sosyal teori" olarak adlandırılması (5) da bunun işaretlerindedir. Toplumsal sorunlarla ilgilenirken disiplinler arasındaki bu yapay ayrımlara takılmamak ve bir adım geriye çekilip genel olarak sosyal bilim lensini takarak başlamak iyi bir fikir olabilir.

Sosyal bilim lensini takmanın en önemli yararlarından biri şüphesiz bilim yapmanın tek bir yolu olmadığını görmek olacaktır. Bu, ilk olarak yöntemsel yaklaşımlar açısından zenginleşmeyi sağlar. Sosyal bilimlerde beş temel yöntemsel yaklaşım vardır ve her yaklaşımın bilimin ne olduğu, bilimsel çalışmayı ne amaçla yaptığımız, doğru bilginin kriterleri, araştırmacının rolü, araştırmacı ile katılımcı arasındaki etkileşimin nasıl olacağı gibi sorulara verdiği yanıtlar farklıdır. Pozitivist sosyal bilim de mümkündür ve bazı bilim disiplinleri (özellikle psikoloji, büyük ölçüde ekonomi) bu perspektifi benimserler. Ama sosyal bilimsel çalışmalar yorumlayıcı/yorumsamacı (Hermeneutic) perspektifle de yapılabilir. Adını Hermes'ten alan bu perspektifle¹ yapılan çalışmalarda gerçeklik öznelin dışında bulunan nesnel bir olgu olarak görülmez, sürekli inşa halinde olan, bir türlü tamamlanmayan karmaşık bir olgu olarak görülür. Bir diğer yaklaşım eleştirel yaklaşımdır. Pozitivist sosyal bilimin amacı nedensel ilişkileri ortaya koymak, yorumlayıcı yaklaşımın amacı ise

1 Yunan mitolojisinde Tanrıların sözleri ve mesajları insanlar tarafından anlaşılamayacak nitelikte olduğu için tanrıların elçisi olan Hermes bu mesajları insanlara iletirken yorumlar ve insanlar tarafından anlaşılabilir kılar.

anlamli sosyal eylemi anlamak, sonra açıklamak-ken eleştirel yaklaşımın amacı güç ve çıkar ilişkilerini ortaya çıkarmak, bu ilişkiler nedeniyle örtük, gizli durumda olan toplumsal gerçeğin aslında ne olduğunu insanlara göstermek, böylece tahakküm altında olanlara bu durumu değiştirme fırsatı vermektir. Feminist yaklaşım da benzer şekilde eşitsizliklere odaklanır, odaklandığı temel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir ve bilimin kendi içindeki eşitsizlikle ve araştırma problemlerinden örneklem seçimine ve kullanılan dile kadar cinsiyetçilikle de mücadele halindedir. Son olarak kendisi hakikati ve bilim de dahil bütün büyük anlatıları reddeden, bu nedenle alışık olduğumuz bilimsel çalışma formatına en uzak noktada duran post-modern sosyal bilim yaklaşımı söz konusudur (6).

Bu beş yöntemsel yaklaşım, gerçeği nasıl algıladığımızı ve araştırmayla ne amaçladığımızı belirten ana yollar olarak düşünülebilir. Bu yol(lar)da ilerlemek için kullanacağımız araçlar da sosyal bilimlerde çok çeşitlilik gösterir ve iki temel kümede toplanır. Bu iki küme nicel ve nitel araştırma paradigmaları, ya da daha genel adıyla nicel ve nitel yöntemdir. Bunlardan birincisi yüzeysel sayısal veriler toplayıp bunları istatistiksel olarak analiz eden ve genel geçer yasalara ulaşmayı hedefleyen nicel yöntemdir ve anket, denetimli gözlem gibi veri toplama tekniklerini içerir. Bunu mümkün kılan, pozitivizmin toplumsal olguları ve kavramları doğal olgular gibi değişkenlerine ayırıp kesin şekilde ölçebileceğimizi varsaymasıdır. İkinci yöntem olan nitel yöntemde bu varsayım geçersizdir, çünkü toplumsal olguların değişkenlerin toplamından fazlası olduğu, karmaşık olduğu ve kesin şekilde ölçülemeyeceği kabul edilir. Aynı zamanda kültürel ve tarihsel faktörlerden etkilenmeyen evrensel bir toplumsal gerçeklik

fikri de kabul görmez. Bu yöntemle yapılan çalışmalarda çeşitli desenler (etnografi, fenomenoloji, anlatı araştırması, örnek olay incelemesi, gömülü teori vs.) söz konusudur ve veriler derinlemesine görüşme, denetimsiz gözlem, yaşam öyküsü veya sözlü tarih görüşmesi gibi yollarla toplanır (7). Ancak bu veri toplama yolları teknik olarak adlandırılmaz çünkü teknik terimi araştırmacının özne olarak etkisini görmezden gelen bir ima barındırır.

Sosyal bilimlerdeki yaklaşım ve yöntemleri düşünürken gözden kaçırılmaması gereken iki önemli nokta var. İlki, yöntemsel yaklaşımlar birbirlerine zıt değildir, sadece birbirlerinden farklıdır. Bu beş yaklaşımı paradigmalar olarak düşünmek ve Kuhn'un (8) vurguladığı gibi paradigmaların eş ölçülemez olduğunu, yani karşılaştırılabilir nitelikte olmadıklarını hatırlamak gerekir. Her paradigma ancak kendi içinde tutarlıdır, bir paradigmanın varsayımları ile diğer paradigma eleştirilemez. İkinci nokta da şu ki, her ne kadar nicel yöntem pozitivistten ve nitel yöntem Hermeneutik yaklaşımdan doğmuş olsa da yöntemsel yaklaşımlarla yöntemleri birbirine karıştırmamak gerekir. Elbette Pozitivist yaklaşımın benimsendiği araştırmalar daima nicel yöntemle, Hermeneutik ve Postmodern yaklaşımların benimsendiği araştırmalar da daima nitel yöntemle yürütülür. Ancak Eleştirel ve Feminist sosyal bilim yaklaşımlarında nicel yöntem de, nitel yöntem de kullanılabilir.

Yöntem konusunda en önemli olan nokta, sosyal bilimlerde bilim yapmanın tek bir yolu olmadığı, farklı yolları olduğunu fark etmektir. Sosyal bilimlerde yapılan çalışmalardaki zengin verilerin, dikkat çekici sonuçların nedenlerinden en önemlisi neden araştırdığı, nasıl bilece-

ği ve verilerin niye önemli olduğu konusunda araştırmacıya esneklik sağlayan, sosyal bilim disiplinlerinin çoğunda görülen bu çoklu yapıdır.

Sosyal bilimler sağlık konusuna farklı yerlerden ve farklı şekilde baktığı için dikkat çekici bulgular ortaya çıkabilir. Örneğin sosyolog David Sudnow, 1967 yılında ölümün sosyal organizasyonu ile ilgili çalışmasında (9) özel ve kamu sağlık kurumlarına hasta taşıyan farklı ambulansların sirenlerini kıyaslar ve sembolik olarak anlamlı bir farklılık görür. Özel hastanelere giden ambulansların sirenlerinin desibelleri kamu hastanelerine giden ambulanslarından daha yüksektir ve daha uzun süre çalmaktadır. Sudnow özel hastanelere taşınan hastanın muhtemelen zengin, kamu hastanesine taşınan hastanın da muhtemelen yoksul olduğunu hatırlatarak sirenlerdeki bu farklılığın ambulanslardaki hastaların sosyal ve ekonomik statüsünün bir yansıması olduğunu, yani sirenlerin kullanılma biçiminin hastanın varsayılan toplumsal değeriyle ilişkili olduğunu gösteriyordu. Bu örnek, her zaman baktığımız yere değil, daha farklı yerlere bakma konusunda sosyal bilimlerin katkısını gösteriyor.

Sosyal bilim çalışmalarının bir diğer katkısı da hali hazırda ortaya konmuş olan bazı gerçeklerin ne anlama geldiğini gösterebilmesi. Örneğin ampirik çalışmalar (10) vardiyalı çalışmanın ve fazla mesainin çeşitli hastalıklara neden olduğunu ortaya koyuyor, ama bu sorunun neden çözülemediğine dair ipuçları bir sosyoloji çalışmasında katılımcının "*Cumartesi ekstra mesai var, gelin dedi. Hafta içi hasta hasta çalıştım, dinlenmek istiyorum, Cumartesi gelmesem olur mu dedim. 'Cumartesi gelmiyorsan Pazartesi de gelme' dedi.*" (11) ifadesiyle anlaşılabilir. İletişim alanında işçi ölümlerinin kaza olarak ifade edildiği haberler veya mül-

teci ve sığınmacıların nasıl öteki olarak inşa edildiği (12) eleştirel söylem analiziyle çözümlenebiliyor. Bunların yanında, çevre kirliliği, iklim krizi, tütün kullanımı, yetersiz veya yanlış beslenme, uzun çalışma saatleri, kötü barınma koşulları gibi sağlığı etkileyen konular ancak içinde yaşadığımız toplumun sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve tarihi özellikleri temelinde anlaşılabilir. Bu problemlerin ait oldukları bağlama oturtulmasını sağlayan ve etkili çözümleri mümkün kılacak olan da sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinden doğan kavramlardır. Örneğin neoliberalizm, deregülasyon, risk toplumu, radikal demokrasi, yeni köylülük, ataerkillik, hegemonya, küreselleşme, küyerelleşme, cam tavan, damgalama, ötekileştirme, izolasyon, görelî yoksulluk, siber zorbalık, prekarya gibi kavramlar, ampirik düzeyde gördüklerimizi soyutlaştırıp teorik düzeye taşımak ve üzerlerinde düşünmek için son derece kullanışlı kavramlardır. Burada asıl mesele, sosyal bilim disiplinlerinde yapılan ve doğrudan sağlıkla ilgili olmayan çalışmaların da halk sağlığı çalışmalarına yararlı olacağını fark etmektir. Sosyal bilimlerin asıl katkısı, sağlıkla ilgili sunduğu ampirik verilerden çok bu verileri ait oldukları toplumsal ve kültürel bağlam için-

de analiz etmek için sağladığı kavramsal araçlardır. Problemin ait olduğu bağlam diyoruz, ama bu bağlamın da yavaş da olsa sürekli değişmekte olduğunu göz önünde bulundurmak gerek. Örneğin tütün kullanımının sınıfla, yoksullukla, statüyle, toplumsal cinsiyetle ilişkisi üzerine yapılmış çok çalışma var, ama 2000'li yıllarla birlikte tütün yasaklarının kapsamının genişlemesiyle birlikte konunun bağlamı da değişti. Damgalanmaktan kaçınmak için tütün kullandığını ailesinden ve arkadaşlarından saklayan ve internette kurdukları ağlar üzerinden birbirleriyle tütün deneyimlerini paylaşan, dolap içicileri (closet smoking) (13) olarak tanımlanan gruplar ortaya çıktı. Tütün kullanmak için restoran veya kafelerin önünde beraber tütün kullananların yeni bir etkileşim biçimi oluşturdular ve bu etkileşime 'smoking' ve 'flirting' kelimelerinden türetilen 'smirting' adı verildi (14). Kısacası sağlıkla ilgili sorunların tespitinden sağlığı iyileştirmek adına politika oluşturmaya kadar her aşamada problemin içinde olduğu bağlamı kavramak ve bu bağlamdaki değişmeyi de fark -ve analiz- etmek, bunun için de sosyal bilimlerle daha yakın ve istikrarlı bir ilişki içinde olmak gerekiyor.

Kaynaklar

1. Committee for the Study of the Future of Public Health (1988). The future of public health. Washington (D.C.): National Academy Press.
2. Dahlgren, G., ve Whitehead, M. (1991). Policies and strategies to promote social equity in health. Institute of Futures Studies. Stockholm.
3. Gönç Şavran, T. ve N. Suğur (2021). The Gendered Pattern of COVID-19 Pandemic. H. Gülerce vd (Eds.) Society in the COVID-19 Pandemic Inequalities, Challenges, and Opportunities. Ankara: Pegem Akademi. 1-27.
4. Gulbenkian Komisyonu (2002). Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor. (Çev. Şirin Tekeli). İstanbul: Metis.
5. Harrington, A. (2011) Social Theory. Oxford Bibliographies. [https://www.oxfordbibliographies.com/view /document/obo-9780199756384/obo-9780199756384-0054.xml](https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756384/obo-9780199756384-0054.xml)
6. Neuman, W.L. (2020) Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. (Çev. Özlem Akkaya) Cilt I, Cilt II. Ankara: Siyasal.
7. Creswell, J. W. (2016) Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. (Çev. Mesut Bütün , Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal.
8. Kuhn, T. (2017 [1962]) Bilimsel Devrimlerin Yapısı (Çev. Nilüfer Kuyuş). İstanbul: Kırmızı.
9. Sudnow, D. (1967) Passing On: The Social Organization of Dying. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
10. Harrington J. (2001). Health effects of shift work and extended hours of work. Occupational and Environmental Medicine. 58(1): 68–72.
11. Nichols, T. ve Suğur, N. (2010). Küresel İşletme Yerel Emek, İstanbul: İletişim.
12. Doğanay, Ü. ve Çoban Keneş, H. (2016). Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası. Mülkiye Dergisi. 40(1): 143-184.
13. Qian Hui Tan (2016): Feeling/filling closet smoking spaces: negotiating public–private spheres, traversing emotional terrains. Asian Geographer. DOI:10.1080/10225706.2015.1137218
14. Taylor, D (2011) “Smirting’ in the Designated Area: The Smoking Shelter and the English Public House” Interiors: Design, Architecture and Culture. 2(2): 239-254.

Bülent Kılıç, 2022

Eğitim ve Sağlık İlişkisi Konusunda Kritik Bir Kavram: Kültürel Sağlık Sermayesi

Temmuz Gönç Şavran

Eğitim ile sağlığın çeşitli göstergeleri arasındaki ilişki çok uzun zamandır literatürde tartışılıyor. Örneğin eğitim düzeyi azaldıkça bütün nedenlere bağlı ölüm oranlarının (1) ve yaşamı kısıtlayan hastalıklara yakalanma oranının arttığı (2) biliniyor. Ancak bu çalışmaların büyük kısmında eğitimi ölçmek için standart bir değişken olarak eğitim düzeyi kullanılıyor ve kategoriler de genellikle de en son mezun olunan okulu içerecek şekilde düzenleniyor.

Sosyolog Pierre Bourdieu (3) eğitimi toplumsal eşitsizlikleri azaltan değil, meşrulaştıran ve kuşaklar arasında aktarılmasını sağlayan bir sistem olarak görür. Toplumsal farklılıklar eğitim sistemi aracılığıyla akademik farklılıklara dönüşür, bu fark liyakatten kaynaklanıyormuş gibi görünür ve sosyal üstünlük sağlamanın bir aracı olur. Örneğin orta-okul düzeyinde öğrenciler yabancı dil öğrenmeye başladıklarında ebeveynlerin yabancı dil bildiği orta sınıf ailelerin çocukları daha başarılı olacaktır, çünkü bir kısmı yabancı dili öğrenmeye zaten başlamış olacaktır ve öğrenme sürecinde ebeveynlerinden destek alabileceklerdir. Bu durum sadece belirli derslerle ilgili değildir. Ailedeki enformel öğrenme sürecinde sanatla, edebiyatla ilgilenen, kütüphanesi olan, tatillere, gezilere çıkan, belgesel programlar izleyen ebeveynlerin çocukları diğer ço-

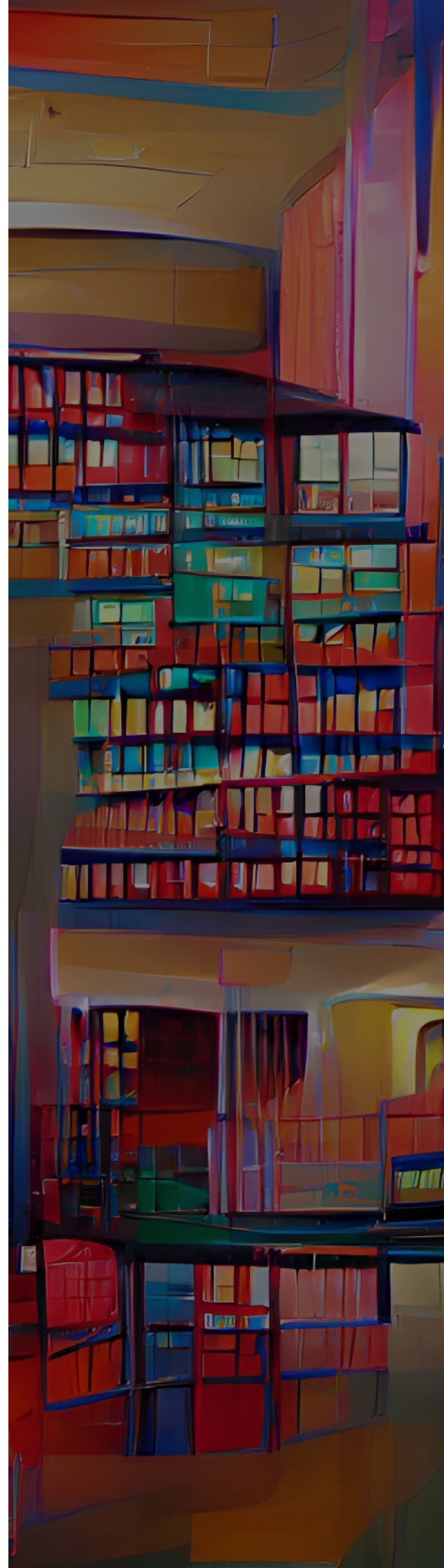
cuklardan farklı olarak çok çeşitli deneyimler edinecek, bu sayede okul kültürüne daha kolay uyum sağlayacaktır. Kısacası toplumsal sınıfın beğeni ve alışkanlıkları, yaşam tarzı, kültürel ve entelektüel mirası aile içindeki eğitimle çocuğa aktarılır ve bu sayede çocuk okul eğitiminde daha başarılı olur.

Eğitimi bu açıdan ele aldığımızda diploma üzerinden ölçmenin yetersiz olacağı da oldukça açık. Bu nedenle kısaca Bourdieu'nun (3) eğitim kavramına değinmek, bunun için de sermaye türlerine göz atmak yerinde olur. Bourdieu toplumsal sınıf kavramını kabul eder ama sınıfları kesin ve sadece ekonomik özelliklerle ayrılan kümeler olarak görmez. Toplumsal sınıf ekonomik, sosyal ve kültürel sermayenin miktarına ve bileşimine göre yapılanan bir alandır. Çok genel hatlarıyla tanımlanacak olursa ekonomik sermaye kazanç sağlayan veya sağlayabilecek olan maddi kaynaklardan ve mülkiyet haklarından, sosyal sermaye ise sosyal bağlantılardan oluşur. Kültürel sermaye de sahip olana çeşitli avantajlar sağlayan, insanların yüksek statü sembolü olarak bulundurup paylaştıkları sembolik ve maddi olmayan bilgi birikiminden oluşur. Dolayısıyla eğitim kültürel sermayenin bileşenidir. Kültürel sermaye üç biçimde görülür, bunlardan ilki nesneleşmiş kültürel sermayedir ve

kitap, dergi, resim, bilgisayar gibi aktarılabılır nitelikteki kültürel ürünlerin tüketimini ifade eder. İkincisi içselleştirilmiş kültürel sermayedir, bu sermaye türü nesneleşmiş kültürel sermayeyi oluşturan ürünlerin kullanılıp içselleştirilmesi sonucunda oluşur ve insanların bilgi, değer, tercih, beğeni ve davranışlarında görülür. Sonucusu olan kurumsallaşmış kültürel sermaye de içselleştirilmiş kültürel sermayeyi kurumsal olarak belgeleyen diploma, sertifika ve benzeri kurumsal onay belgelerinden oluşur.

Eğitim ve sağlık arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmaların büyük kısmında sadece kurumsallaşmış kültürel sermayeye odaklandığı söylenebilir. Diğer taraftan içselleştirilmiş kültürel sermaye özellikle sağlık eşitsizliklerine yol açan davranışların açıklanmasında (4) oldukça etkili bir kavramdır. Örneğin Wall'a (5) göre kültürel sermaye sürekli bilgi edinebilir olma kapasitesini ve bireylerin iyi bilgilendirilmelerini sağlayan bir beceriyi ifade eder ve kültürel sermayesi yüksek olanlar halk sağlığına yönelik koruyucu sağlık önlemlerden daha iyi faydalanırlar. Kültürel sermayeyi belirli bir toplumsal çevrede bireysel avantaj elde etmeyi sağlayan bilgi ve davranışlar olarak tanımlayan Malat (6) da tıbbi tedavi sürecinde ırka bağlı çatışmalar söz konusu olduğunda beyaz olmayanların daha iyi tedavi elde edebilmek için kültürel sermayelerini harekete geçirmeleri gerektiği sonucuna varır. Harekete geçirilecek kültürel sermaye, sahip oldukları bilgiyi kullanarak başka testler ve işlemler talep edip etmemek, aldıkları tedavinin yeterliliğini ve sağlık personelinin kendilerine yönelik davranışlarını değerlendirebilmek gibi konularla ilgilidir (6).

Sağlık ve kültürel sermaye ilişkisinde işlevsel kavramlardan biri de Shim'in (7) geliştirdiği kültürel sağlık sermayesi kavramıdır. Bu kavram Blaxter'in (8) sağlığın birikimsel bir deseni olduğunu göstermek için kullandığı sağlık sermayesi kavramından tamamen farklı olan, Abel'in 2008 yılında geliştirdiği sağlıkla ilişkili kültürel sermaye kavramı üzerinden geliştirilmiş bir kavramdır. Shim'e göre kültürel sağlık sermayesi formel eğitim süreci dışında öğrenilir, sağlık okuryazarlığı, öz yeterlik, kendine güven, kendi kendine yardım edebilme gibi nitelik, beceri ve yetkinliklerle ilgilidir ve bir

... daha iyi muamele görmek için “ancak bir kitaptan okunabilecek sözlerle” konuşmak ...

yandan sağlıkla ilgili riskleri azaltacak davranışlara dönüşür, diğer yandan da sağlık personeli ile hasta iletişiminin iyileşmesine katkıda bulunur. Bu katkı kültürel sağlık sermayesi sayesinde hastaların sağlık personelinin ne beklediğini, ne gibi tarzlara değer verdiğini anlaması, buna göre kendilerini sunma biçimlerini değiştirebilmeleri ve kültürel kaynaklarını sağlık bakımı açısından avantaja dönüştürmeleri şeklinde gerçekleşir (7). Buradan da anlaşıldığı üzere kültürel sağlık sermayesi sağlık bakımı alanında görülebilecek eşitsizlikleri ve ayrımcılıkları ortadan kaldırmaz, ama hastalara ayrımcılık karşısında direnmeyi sağlayabilecek eylem stratejileri sağlayabilir.

Sacks (9) sağlık bakımındaki ırksal eşitsizlikler konusunda yaptığı çalışmada Afrika kökenli yoksul olmayan kadınların kültürel sermayelerini kullanarak yoksul ve eğitimsiz Afrikalı kadınlara yönelik kalıp yargı ve ayrımcılıktan korumaya çalıştıkları görülür. Çalışmadaki Afrikalı kadınlar giyimleriyle, aksesuar ve takılarıyla, kullandıkları dille ve genel tavırlarıyla eğitim ve gelir düzeylerinin yüksek olduğunu vurgulayarak kendilerini ayrımcılığın hedefi olan kitleden ayırmaya çalışmaktadır. Katılımcıların kendi sözleriyle birey olduklarını, akıllı olduklarını, gerekirse şikayette bulunabilecek biri olduklarını gösterip daha iyi muamele görmek için

çabalamakta, kendi deyimleriyle “bilgiyle silahlanmakta”, “ancak bir kitaptan okunabilecek sözlerle” konuşmakta ve tüm bunların alacakları tedavinin niteliğini farklılaştırdığını düşünmektedirler. Maden’in (10) çalışmasında ABD-Meksika sınırında yaşayan toplulukların sağlık hizmetlerine erişme konusunda yaşadıkları bürokratik ve yasal sınırlılık ve dezavantajları kültürel sağlık sermayesi ile aşmaya çalıştıkları görülmektedir. Kültürel sağlık sermayesinin kullanılmasının Chang vd’nin (11) çalışmasında madde kullanımıyla ilgili klinik görüşmelerde damgalanmaktan korunmayı, Novisky’nin (12) çalışmasında hapisanedeki yaşlı mahkumlara avanta sağlamayı, Næss’in (13) çalışmasında da Norveç’te yaşayan Somali göçmenlerinin sağlık sistemine adapte olmalarını sağladığı görülmektedir.

Bu çalışmalar üzerinden kültürel sağlık sermayesinin bireylerin özellikle eşitsiz ve ayrımcı yapılara karşı kendilerini savunmak için kullanabilecekleri bir kaynak olduğu söylenebilir. Eşitsizlik ve ayrımcılık yapısal sorunlardır ve çözümünü de bireysel başa çıkma stratejilerinde değil, yapısal düzenlemelerde aranmalıdır. Bununla beraber kültürel sağlık sermayesi ile ilgili çalışmalarının birkaç noktada çok faydalı olduğu söylenebilir. İlk olarak bu çalışmalar ayrımcılığı ve eşitsizliği daha görünür kılmakta, yapısal düzeyde görünmeyen veya fark edilmeyen boyutlarının altını çizmektedir. İkincisi, bu çalışmalar hastaların sağlık sistemlerinin pasif alıcıları olmadığını göstermekte, yapı ve özne arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Son olarak sağlık ve eğitim arasındaki ilişkinin oldukça karmaşık olduğunu ve eğitimin diploma düzeyinde bir değişkene indirgenerek değil, geniş kapsamlı bir kavram olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Kaynaklar

1. Dadoniene, J.; Stropuviene, S.; Stukas, R.; Venalis, A. & Sokka-Isler, T. (2015). Predictors of mortality in patients with rheumatoid arthritis in Lithuania: Data from a cohort study over 10 years. *Medicina*. 51(1): 25-31.
2. Ullits, L.R.; Ejlskov, L.; Mortensen, R.N.; Hansesn, S.M.; Kramer, S. R. J.; Vardinghus-Nielsen, H. ve diğ. (2015). Socioeconomic inequality and mortality - a regional Danish cohort study. *BMC Public Health*. 15(490):1-9.
3. Bourdieu P. The forms of capital. (1986). Richardson J. (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood. 241–58.
4. Abel, T. (2008). Cultural capital and social inequality in health. *Journal of Epidemiology and Community Health*. 62(13):1-5.
5. Wall, S. (1995). *Epidemiology for Prevention*. *International Journal of Epidemiology*. 24:655–64.
6. Malat, J. (2006). Expanding Research on the Racial Disparity in Medical Treatment with Ideas from Sociology. *Health*. 10:303–21.
7. Shim, J.K. (2010). Cultural Health Capital: A Theoretical Approach to Understanding Health Care Interactions and the Dynamics of Unequal Treatment. *Journal of Health and Social Behavior*. 51(1): 1–15.
8. Blaxter M. *Health and lifestyles*. London: Routledge Press, 1990
9. Sacks, T.K. (2018). Performing Black womanhood: a qualitative study of stereotypes and the healthcare encounter. *Critical Public Health*. 28(1): 59-69.
10. Madden, E.F. (2015). Cultural Health Capital on the margins: Cultural resources for navigating healthcare in communities with limited Access. *Social Science & Medicine*. 133: 145-152
11. Chang, J., Dubbin, L ve J. Shim (2016). Negotiating substance use stigma: the role of cultural health capital in provider–patient interactions. *Sociology of Health and Illness*. 38(1):90-108.
12. Novisky, M.A. (2018). Avoiding The Runaround: The Link Between Cultural Health Capital And Health Management Among Older Prisoners. *Criminology* 56(4):643-78
13. Næss, A. (2019) Trust, Cultural Health Capital, and Immigrants' Health Care Integration in Norway. *Sociology*. 53(2):297-313.

Hem Kitap - Hem Film: Emile Zola'dan “Germinal”

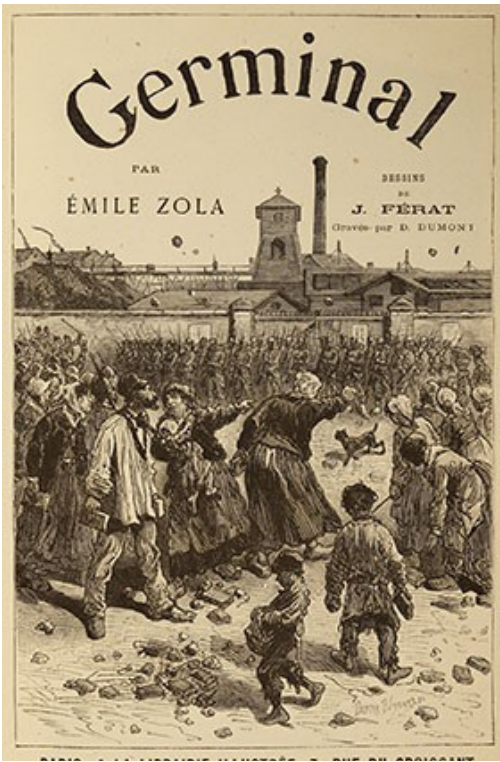
Bülent Kılıç

1840 yılında Paris’de doğan Emile Zola’nın en önemli romanı olan **“Germinal”** 1885 yılında yayınlandı. Emile Zola, roman yazarını sadece bir olayı tasvir eden ve anlatan kişi olarak görmez. Ona göre yazar aynı zamanda roman karakterleri yoluyla toplumu tüm gerçekliği ve çıplaklığıyla anlatır. Zola, bir anlamda yazarı toplumsal deney yapan bir bilim insanı gibi görür. Bunu en iyi şu sözlerle anlatmaktadır:

“Biz bir dünyanın yıkıntıları üzerinde yaşıyoruz. Görevimiz bu yıkıntıları açık yüreklilikle ve mertçe, yalana kaçmadan inceleyerek gelecekteki dünyanın olgularını saptamaktır. Bu anlamda bize yol gösteren ise bilimdir. Bilim giderek evrenselleşmektedir ve bu yüzyılda edebiyata yayılmış, tarihi, eleştiriyi, romanı yenilemiştir”.

Emile Zola sanayi devriminin en yoğun şekilde yaşandığı 1800’lü yılların sonlarında tüm romanlarını ve roman karakterlerini bu doğrultuda ele aldı. Bunların içinden en önemlisi Fransa’da bir kömür madenindeki işçilerin yaşamını anlattığı **“Germinal”** adlı romanıdır. Roman Claude Berri tarafından 1993 yılında filme çekilmiştir. İki saat 30 dk süren filmin en büyük özelliği roman karakterlerini ve romanın özünü hemen hemen bire bir yansıtmış olmasıdır.

Film dönemsel olarak Fransa’da 1860’lardaki bir madenci kasabasında geçer. Gün doğmadan yola çıkan maden işçileri kadın, erkek, çocuk fark etmeksizin, yalnızca karnını doyurabilecek bir parça et, ekmek ve şeker için canını ortaya koymaktadır. Maden sahipleri içinse işçiler hem sıradan varlıklardır hem de her zaman baş ağrısı yaratacak sorunlardır. Onlar için önemli olan işçilerin hayatı değil, kendi kasalarına giren paradır. Nitekim ölen işçilerin yerine hemen kolayca birisi bulunabilmektedir. Burjuvaya göre işçiler aslında her anlamda (madenin zarar etmesi, kazalar, yoksulluk, vb.) oluşan problemlerin esas kaynağı ve halledilmesi gereken ufak ve gereksiz detaylardır.

Filmin bu anlamda iki kutuplu bir dünyada geçtiğine ve burjuva ile işçi sınıfı arasındaki derin uçuruma ayna tuttuğunu görüyoruz. Madenci ailenin kızı Catherine gün doğmadan kalkıp, aç karnına sadece sıcak su içerek madene gidip, 12 saat çalışırken, öğleye doğru uyanan maden sahibinin kızı Cecile'in evin aşçısının hazırladığı kahvaltıyla güne başlayıp bütün günü giyim ve davet hazırlıklarıyla geçirmesi tam da bu zıtlığı çarpıcı bir şekilde vermektedir. Bir yanda ma-

den sahibinin sofrasında en pahalı deniz ürünleri bulunmakta, diğer yandan yoksul işçiler patates ve ekmele karın doyurmaya çalışmaktadırlar. Maden sahibinin zengin ailesinin, kapılarına biraz yardım almak amacıyla gelen madenci yoksul kadına "biraz tutumlu" olması konusunda

ahkam kesmesi günümüz Türkiye'si için de önemli bir detaydır.

Germinal filmi sağlığın sosyal belirleyicilerini özellikle toplumsal cinsiyet, iş, işsizlik, yoksulluk, konut, gıda vb değişkenler açısından zengin ve çarpıcı sahnelerle işlemektedir. Yoksul maden işçilerinin banyosu olmayan kötü evlerde yaşamaları, açlıktan ve hastalıktan çocukların ölmeleri, kötü sanitasyon koşulları hem filmde hem romanda olabilecek en ayrıntılı sahnelerle işlenmektedir. Germinal toplumsal cinsiyet açısından da önemli bir eserdir. Romanda ve filmde ka-

dınların ezilmesi, cinsel ve ekonomik açıdan sömürülmesi, çaresizlikleri kimi zaman rahatsız edici düzeyde ama zihnimizi açan sahnelerle işlenmektedir. Ne yazık ki kadın emeğinin sömürülmesi, cinsel taciz adeta olağan bir sistem haline gelmiş ve kadınlarca da kabullenilmiştir. Ancak Germinal özellikle kapitalist sistem, sanayi devrimi, sömürü, sınıf, kapitalist devlet, sosyalist görüş, anarşizm vb açılardan da derin tartışma konuları içermektedir. Roman kahramanlarının kapitalist sistem üzerine muhteşem eleştirileri zaman zaman bir barda, zaman zaman madenin içinde veya işçi toplanmalarında okuru sarsacak bir ayrıntıda verilmektedir. Özellikle işçilerin sendikalaşma çabaları, sendikaların rolleri, grev, grev kırıcılığı, yabancı işçiler, güvenlik güçleri ve sendikaların ikircikli rolü romanda ve filmde öne çıkmaktadır. Germinal aynı zamanda iş sağlığı-güvenliği, iş kazaları, meslek hastalıkları ve sağlık hizmetlerine erişim açısından da bizlere çok çarpıcı örnekler sunmaktadır.

Filmin ve romanın sonu aynı zamanda bu eşitsizliklerin yarattığı çeşitli şiddet olaylarıyla doludur. Sabırları tükenen yoksul işçi kitleleri zenginlerin mallarını yağmalamayı ve gerekirse öldürmeyi doğal bir hak olarak görmektedirler. Zengin sınıf ise devletin jandarmasını kullanarak ve isyancıları öldürerek intikam almakta, Belçika'dan getirdiği yabancı işçilerle ve parayla ikna ettiği grev kırıcılarla kendi lehine sonuç almaya çalışmaktadır.

“**Germinal**” kelimesi Fransızca “filizlenme, tohum” anlamına gelmektedir. Bu isim tıpkı madenciler gibi toprağın altında duran bir tohumun yine tıpkı onlar gibi başkaldırması ve

yeşermesini çağrıştırmaktadır. Tohum da tıpkı madenciler gibi yer altındadır ve ışığa çıkacağı günü beklemektedir. Nitekim romanın sonunda Emile Zola bunu bizlere şu sözlerle aktarıyor:

“Nisan güneşi olanca görkemiyle gökyüzündeki tahtına kurulmuş, dört bir yana ışık saçıyor, doğum sancularıyla kıvranan toprağı ısıtıyordu. Toprak ananın verimli bağrından yaşam fışkırıyor, tomurcuklar çatlayıp yeşil yaprak halini alıyor, tarlalar, baş vermek için sabırsızlanan tohumların itişiyile ürperiyordu. İnsan bitiyordu topraktan. Gelecek yüzyılda ürün vermek üzere yavaş yavaş filizlenen pek yakında yer küreyi sar-sarak baş verecek olan, öç almak için yanıp tutuşan, kapkara bir insan ordusu boy atıyordu”.

Tüm halk sağlıkçılara eğer okumamışlarsa hemen Zola'nın bu muhteşem eserini okumayı ve ardından da Berri'nin olağanüstü filmini gerekirse bir kez daha seyretmeyi öneriyorum.

Bir Peri Masalı: Radyum Kızları

Elif Dönmez

İstanbul Devlet Tiyatrosu

Yazan: Karden Kasaplar, Yöneten: Laçın Ceylan

Oyunda, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında, ABD’de orduya radyumlu saatler üreten bir fabrikadaki radyum boyama işçisi kadınların hak arama mücadelesi; Madam Curie’nin buluşu, yüzyılın en önemli keşfi olarak ortaya çıkan ve adeta bir çılgınlığa dönen radyum elementinin ışıltılı, parlak ve karanlık yüzü arasında giderek sıkışan gencecik kadınların olağanüstü değişimi ve savaşı konu edilmektedir. Oyun yaklaşık iki saat kırkbeş dakika sürüyor. Oyunun gerek konusu gerek oyuncuların enerjisi ile bu süre zarfında oyunu soluksuz izliyorsunuz ve günümüz dünyasında da işçilerin zorlu savaşını o dönemle karşılaştırıp benzerlikler bulabiliyorsunuz. Ödül zengini olan oyun Afife Tiyatro Ödülleri, İsmet Küntay Tiyatro Ödülleri, Sadri Alışık Tiyatro Ödülleri gibi pek çok dalda ödül almıştır.

Oyun sahnedeki saatin tik takları ve fabrikadaki masalcı işçi kızın “Bir varmış bir yokmuş...” sözleriyle başlıyor. Sahne, ışık ve kostümler oyunun konusuna oldukça merak uyandırıyor ve dönemin tarzını yansıtıyor. “Radyum Kızları” oyunu, çalışanların sağlığını önemsemeyen, sadece kendi kazancını gözetten, kapitalist yöneticileri ve parayla satın aldıkları doktorları ve adaletsiz sistemi anlatıyor. Diğer taraftan ise emekçilerin tek başına mücadelelerinde yaşadıkları güçlükleri, mücadele etmek için birlikte hareket ettiklerinde ise maddi ve manevi olarak kazandıklarını göz önüne seriyor. Oyunda fabrikaya alınan genç işçi kızlara saat kadrantlarındaki sayıların okunabilmesi için fırçayı dudaklarının arasına alarak düzeltmeleri istenir. İşçiler kendilerine zarar verebileceğini düşünmedik-

“Hepimiz çok gençtik, boyanın ne olduğu hakkında hiçbir fikrimiz yoktu...”

leri radyum içeren boyayı hem ağızlarına sürmekte sonrasında ise ellerine bulaşan boyayı saçlarına sürmektedirler. Oyun sırasında kızların zaman zaman hastalandıklarını ancak iş yeri doktorunun başka hastalıklar öne sürerek bu durumu gözardı ettiğini görmekteyiz. Kızlardan Amelie Maggie anemiye yakalanıp, ağzından sürekli kan gelerek henüz 25 yaşındayken öldüğünde, fabrikanın doktoru durumu örtbas etmek adına ölüm belgesine “mide iltihabı” diye yazar. Devamında ise fabrikada çalışan kızlar teker teker çeşitli hastalıklara yakalanır. Frengi teşhisi koyulan Quinta hemen fabrikadaki işinden uzaklaştırılır. Fabrikada çalışan kızlara şirket doktorunun sahte raporlar hazırladığı da bir müddet sonra anlaşılır. Frengi teşhisinden dolayı işten

atılan Quinta, aslında frengi hastalığına yakalanmadığını başka doktorların raporlarıyla kanıtlar ve fabrika müdürüne de arkadaşlarına da bunu göstermeye gider. Ne var ki artık çok geçtir ve kadınların ölümüne giden hastalık süreçleri çoktan başlamıştır. Oyunun en çarpıcı olan kısımları ise ikinci perdede kızların adalet aradığı ve hakimin karşısına çıktığı bölümlerdir. Seslerini hiç duymadığımız hakimlerin karşısına kimi tekerlekli sandalyede kimi yüzünün yarısı yaralı bir şekilde geçip, “Adalet istiyoruz”, “Bize bu yaptıklarınızı herkese anlatacağız” diye isyan etmeleri, günümüzdeki davaları anımsatıyor.

Oyunda anlatılan radyum nasıl bulunmuştu ve toplumun sağlığını nasıl etkilemişti diye incelediği-

La SCIENCE au secours de la BEAUTÉ par les **RADIUMELYS**

Crème
Poudres de Riz
Lait de Beauté
Savons
Lotion Capillaire
Dentifrices
Sels pour Bains

Produits de Beauté
RADIOACTIFS
des Laboratoires de la
Cie Française Industrielle
et Commerciale du
RADIUM
Société Anonyme au Capital de 2.500.000 fr.
6, Rue de Messine, 6 - Paris (8e)
Agents généraux de la Société Industrielle
du Radium Limited

Vue d'ensemble d'un des puits d'extraction des Mines de South Terras (Carnouailles) d'où sont extraits les sels de Radium utilisés par la Cie Française Industrielle et Commerciale du Radium dans ses laboratoires de préparation des produits de Beauté Radiumelys.

En vente dans les Grands Magasins et dans toutes les bonnes Maisons. — (Notice sur demande adressée au Siège social.)

mizde Radyum, 1898 yılında Marie Curie ve eşi Pierre Curie tarafından bulunmuştu. O dönemde, çeşitli radyoaktif maddeler üzerinde deneme yapan Curieler, bir uranyum tuzu olan uranit örneği üzerinde çalışıyorlardı. Tuzdan uranyumu izole etmelerine rağmen kalan maddenin hala radyoaktif özellikler gösterdiğini fark ettiler, detaylı incelemeler sonunda bunun yeni bir radyoaktif element olduğunu keşfettiler. 26 Aralık 1898’da Fransa Bilim Akademisi’ne bu yeni elementi sundular. Elementin ismi, Latince ışın anlamına gelen “radius” kelimesinden ilham olarak radyum olarak belirlendi. O dönemde her derde iyi geleceğine inanılan bu element; su damacanelerinde, kremlerde, şampuanlarda, diş macunlarında ve pek çok üründe yer aldı ve reklamı yapıldı.

Gerçek hayattan uyarlanan oyun gerçek hayatta nasıl sonlandı diye baktığımızda ise vakaların artması üzerine Harvard Üniversitesi’nde inceleme başlatan bilim insanları, radyumun insan sağlığı üzerindeki ciddi etkileri üzerine bir rapor hazırladılar. Hatta beş yıl önce ölmüş kadınların kemiklerini inceleyerek kemiklerden bile yüksek oranda radyasyon yayıldığı tespit edildi. “Radyum Kızları” ismi

takılmış olan beş genç kız (Grace Fryer, Quinta McDonald, Albina Larice, Edna Husman ve Katherine Schaub) Waterbury fabrikasını dava ederler. Kısa bir süre sonra davaya hastalanmış başka eski çalışanlar da katıldı. Dava sürerken Quinta’nın iki kalça kemiği de kırıldı, Albina tamamen yatalak hale geldi. Dava sonucunda jüri US Radium firmasının her bir davalıya 10.000 dolar tazminat ödemesine, ölene kadar da 600 dolar aylık bağlamasına ve tüm tıbbi bakım ücretlerini de üstlenmesine karar verdi. İla veten, radyum boyası kullanımına ilişkin ciddi düzenlemeler getirildi.

Sistemi ironik olarak eleştiren ‘Bir Peri Masalı Radyum Kızları’ oyunu Halk sağlığı alanında önemli bir yeri olan işçi sağlığının önemini bize gösteriyor. Tüm gerçekliğiyle işçilerin sağlıklarının korunmadığı, iş yeri hekiminin yönetime karşı durmayıp mesleki etik ilkeleri gözetmediğini ve bunun sonucunda da pek çok kadının öldüğüne bu oyunda şahit oluyoruz.

Kaynaklar

<http://www.acikbilim.com/2014/12/dosyalar/radyum-kizlari.html>

<https://tiyatrolar.com.tr/tyatro/bir-peri-masali-radyum-kizlari>

<https://tiyatronline.com/bir-peri-masali-radyum-kizlari-11800>

**Yaşadığımız Günlerin İçine Doğmuş
Olan Bir Belgesel: Pandemic: How to
Prevent an Outbreak**

Eylül Tatal, Salih Keskin, Ahmet Furkan Süner

Yayınlandığı dönem, tüm dünyayı kasıp kavuracak, herkesin gündemini meşgul edecek olan COVID-19 pandemisinin ilk günlerinde olmamız nedeniyle izleyenler tarafından fazlasıyla konuşulan ‘Pandemic: How to Prevent an Outbreak’, beş farklı yönetmenin katkısıyla altı bölüm halinde çekilmiştir. Bir grup bilim insanının olası bir küresel salgını önleme ya da erkenden tespit etme çabası ve bu yoldaki engeller, bu altı bölümün çok kısa bir özeti olarak söylenebilir. İlk bölümlerinde bu bilim insanlarını ve yapmaya çalıştıkları şeyleri tanıyarak diğer bölümlere hazırlanıyoruz. ‘Her Golyat’a Bir Davud Gerek’ isimli bölüm, Davud Peygamber ile Golyat isimli savaşçı devin düellosuna değinerek, bir grup bilim insanının virüslere karşı kazanmasını imkânsız gibi görsek de umudumuzu kaybetmememiz gerektiğini hatırlatıyor. Bütün grip türlerine etkili olabilecek bir aşı bulma çabası ve bu aşı için bir fon bulma gayreti anlatılıyor. Hindistan ve Afrika gibi ülkelerin zor şartlarında sağlık çalışanlarının verdiği savaş ve karşılığında bazen minnet bazen şiddet görmesi anlatılıyor. Aşı karşıtlığı ve bunun yol açtığı yeni salgınlar, sosyoekonomik farklılıkların yarattığı dramlar, göçmen krizleri, aşı temin sıkıntıları da öne çıkan konular arasında yerini alıyor. Pandemi virüsü, muhtemelen bir hayvandan geçecek olan daha önce görülmemiş bir virüs olacak ve ona karşı doğal bağışıklığımız olmayacak.’ denilerek bilim dünyasının daha önce defalarca tecrübe ettiği ve tekrar beklediği bir gerçek, halka adeta bir kehanet gibi yeniden hatırlatılıyor. Ebola salgınıyla mücadele sırasında yaşanan gelişmeler ve sıkıntılar birinci ağızdan aktarılıyor. Tıpkı COVID-19 pandemisinde olduğu gibi aşı hakkında duyulan çeşitli komplo teorilerini burda da duyuyoruz. Ayrıca Ebola ile mücadele eden ekiple-

re olan saldırılar, araçlarının yakılması, dövülerek nehre atılması gibi pek çok korkunç olayı öğreniyor ve buna rağmen mücadeleden vazgeçmeyen sağlık çalışanlarını görüyoruz. Adeta 2 yıl önceden bugünün kehanetini, yaşayacaklarımızın özetini bir dijital platform aracılığıyla hatırlıyoruz. 2020 yılında yayınlanan belgesel, 1918 yılındaki Influenza virüsü kaynaklı pandeminin yarattığı yıkım ile açılıyor ve günümüzde yaşadığımız salgınlarla mücadele eden bir grup insanın hayatına göz atmamızı sağlıyor. Adından da, çıkarımla bir salgın nasıl önlenir bakış açısıyla da eğitsel bir materyal olarak öne çıkıyor. Bulaşıcı hastalıklar surveyansı ve fiyasyon hakkında detaylı bilgiler verirken bir Ebola salgınının nasıl kontrol altına alındığını başarıyla aktarıyor.

Belgeselin dikkate değer noktalarından bir diğeri ise, salgına bütüncül yaklaşımı. Birbirinden bağımsız alanlarda olsa da benzer amaca hizmet eden bir grup insanın salgın ile mücadelesi her açıdan yansıtılmaya çalışılmış. Belgesel; Aşı karşıtlığı, sağlığın sosyal belirleyicileri ve dezavantajlı gruplar gibi konular işlerken sağlık çalışanlarının evlerine ve zorlu yaşamlarına da seyirciyi konuk ediyor. Bu açıdan, COVID-19 pandemisi ile mücadelede çalışan sağlık çalışanlarına sosyal bir destek sağladığı da düşünülebilir. Belgesele göre, “Bir salgın nasıl önlenir” sorusunun yanıtı; hükümetlerin, sağlık çalışanlarının ve bireylerin hızlı yanıtı ve iş birliği olarak görünmektedir. Geçmiş pandemiler üzerinden kurgulanan belge-

selin, COVID-19 pandemisi gerçeği ile yaşayan toplumumuz için zamanlaması manidardır. Güncel pandemi, belgeseldeki bazı öngörülerin tutarlılığını da göz önüne sermiştir.

Tıp eğitiminde filmlerin, belgesellerin aktif kullanımının birçok faydası olduğu düşünülebilir. Teorik eğitimler, çoğu kez kliniklerdeki tanı ve tedavi hizmetlerine odaklanırken bireylerin sağlık kuruluşları dışında birer hayatları olduğu gerçeği göz ardı ediliyor. Teorik derslere kıyasla sinema; klinisyenleri ve yurttaşları buluşturup toplum sağlığına fayda sağlayabilir. Belgeselde ayrıca inanç konusu üzerinde de duruluyor. Pek çok sağlık çalışanı işlerine olan bağlılığını inancıyla açıklıyor. Ülkemizde de olduğu gibi sayısız kötü olayın yaşandığı bu sektörde, insanlara içtenlikle hizmet verebilmek için günümüzde sağlık çalışanları bir dayanak noktası arıyorlar. Belgeselde de bu tür zorluklardan sıkça bahsediliyor, yine şiddet karşımıza çıkıyor. Tüm Dünya’da farklı şekillerde uygulansa da hizmet ettiği şey aynı olabiliyor ve en nihayetinde direnci kıran kötü bir durum. Bu

tür zorlukları inançla kırmaya çalışmak da cabası. Sağlık çalışanları pek çok ülkede özveriyle çalışmak durumunda. Ancak bu durum, onların da birer sosyal hayatları olduğu gerçeğini unutturmamalı. Yoğun çalışma temposu içinde heba edilen anılar, ne zaman büyüdükleri anlaşılamayan ve zaman ayrılamayan çocuklar, birlikte aynı sofranın paylaşamadığı aileler, sevginin, aşkın bile aktarılamadığı eşler var. Bunlar belgeselde de anlatıldığı gibi sağlık çalışanlarının kanayan yarası. Ancak sağlık hizmeti kesintisiz sürmek durumunda ve onlar da bu duygularından ve belki de kendilerinden böylece feragat ediyorlar.

Aşı çalışmaları konusunda da bir şeyler bulabiliyoruz belgeselde. Bilim insanlarının aşılarda üretmek için yaşadıkları zorlukları, bu sürecin ne kadar uzun olduğunu görebiliyoruz. Bizim ülkemizde de bilim insanlarının mücadele etmeleri gereken bir problem var: Çalışmalara maddi destek bulabilmek. Dünya’nın gelişmiş ülkelerinden birinde yaşayıp bilim insanı olarak çalışanların dahi çalışmalarına fon sağlamak amacıyla, bazı kuruluşlardan yardım belediklerini ve yardımlar olmazsa bilim yapabilmek

adına çaresiz kalabildiklerini de belgeselde görebiliyoruz. Tüm bunlar gerçekleştiğinde, tek dozluk aşıyla gripten kurtulabilmek belki de mümkün olacak. Belgesel aynı zamanda Ebola salgını ile mücadele edilirken bile Dünya'daki dengesizlikleri görmemizi sağlıyor. Bir tarafta tek bir hasta için olağüstü önlemler alabilen ABD bulunurken, diğer yanda Ebola ile mücadele için insanların zor ikna edilebildiği bir Demokratik Kongo Cumhuriyeti bulunuyor. Öyle ki insanlar kaçmasın ve hastalık yayılmasın diye karantina dahi uygulanmıyor. Sağlık çalışanlarının işi bu anlamda çok zor. Bulaşıcı hastalıkların bittiğini ve mikroorganizmalara karşı kazandığımızı düşündüğümüz zamanlardan, her yeni günle birlikte yeni bir hastalığın patlak verdiği bir Dünya'ya evriliyoruz hep birlikte. Tüm bu zengin içeriğiyle değerlendirilmesini istediğimiz *Pandemic: How to Prevent an Outbreak*(2020), Netflix platformu üzerinden İzlenebilir.

Fotoğraflar: Netflix, *Pandemic: How to Prevent an Outbreak* (2020)

Sosyal Bilimler ve Sağlık: 2021 yılında Tezler/Kitaplar

Aslı Ata Teneler, Ahmet Furkan Süner, Ahmet Can Bilgin

Kitaplar

Sosyal bilimler ve sağlık alanında 2021 yılında yayınlanmış kitaplara ulaşmak için Ulusal Toplu Katalog dizini temel alınmıştır. Bu amaçla Ulusal Toplu Katalog 2021 yılı için taranmıştır. Detaylı arama bölümüne sırasıyla ikili anahtar sözcükler girilmiş, Türkçe ve kitap seçenekleri seçilerek tarama yapılmıştır. Bu taramada kullanılan sözcükler ve bulunan kitap sayısı şunlardır: “sağlık / sosyoloji” 0, “sağlık / antropoloji” / 0, “sağlık / coğrafya” 0, “sağlık / sosyal” 10, “sağlık / din” 0, “sağlık / siyasal” 1, “sağlık / hukuk” /5,, “sağlık / politika” 0, “sağlık / uluslararası ilişkiler” 1, “sağlık / ekonomi 0, “sağlık / eğitim” 5, “sağlık / felsefe” /0, , “sağlık/ işletme” /1, “sağlık /yönetim” 2, “sağlık / iletişim “ / 5, “sağlık/ pandemi” /6 “halk sağlığı / sosyoloji” 0, “halk sağlığı / antropoloji” / 0, “halk sağlığı / coğrafya” 0, “halk sağlığı / sosyal” 5, “halk sağlığı / din” 0, “halk sağlığı / siyasal” 1, “halk sağlığı / hukuk” /1,, “halk sağlığı / politika” 0, “halk sağlığı / uluslararası ilişkiler” 0, “halk sağlığı / ekonomi 1, “halk sağlığı / eğitim” 1, , “halk sağlığı / felsefe” /0, , “halk sağlığı / işletme” /0, “halk sağlığı /yönetim” 1, “halk sağlığı / iletişim “ / 1, “halk sağlığı / pandemi” /3 , “halk sağlığı / COVID-19” /4

“pandemi / sosyoloji” 1, “pandemi / antropoloji” / 0, “pandemi / sosyal” 7, “pandemi / coğrafya” 0, “pandemi / din” 0, “pandemi / siyasal” 0, “pandemi / politika” 0, “pandemi / hukuk” /0, “pandemi / felsefe” /0 ,” pandemi / işletme” /0, “pandemi /yönetim” 3, “pandemi/ uluslararası ilişkiler” 0, “pandemi eğitim” 5, “pandemi / ekonomi 5, , “pandemi/ iletişim “ / 3 “COVID-19/ sosyoloji” 1, “COVID-19/ antropoloji” / 0, “COVID-19 /sosyal” 5, “COVID-19/ coğrafya” 0, “COVID-19/ din” 1, “pandemi / siyasal” 2, “pandemi / politika” 2, “COVID-19 / hukuk” /7, ,” pandemi / felsefe” /1 ,” pandemi / işletme” /2, “pandemi /yönetim” 5, “pandemi/ uluslararası ilişkiler” 1, “pandemi eğitim” 8, “pandemi / ekonomi 6, , “pandemi/ iletişim “ /1 Yinelene ve sağlıkla ilgisi olmayan kitaplar elenmiştir. Sonuçta Ulusal Toplu Katalogda sosyal bilimler ve sağlık alanında 2021 yılında basılmış 59 kitaba ulaşılmıştır.

1. Pandemi dayanışması = Pandemic solidarity mutual aid during the COVID - 19 crisis/ drl. Marina Sitrin, Collectiva Sembrar, ed: Göksel Kılınc
2. ABD modeliyle karşılaştırmalı olarak vergi hukukunda evden çalışma/ Fatma Turna.

3. Asrın küresel salgını: Türkiye'nin koronavirüs ile başarılı mücadelesi, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.
4. Aşı ve doğal bağışıklık mekanizması/ Eula Biss, çev.: Yeşim Öksüzöğlü, 2021
5. Bilim iletişimi/ editörler Çiler Dursun ve Onur Dursun.
6. Bilimin Öteki Yüzü: Tıp Tarihinde Gezinti, Zafer Öztek, 2021
7. Bir küresel salgın ve hukuk: COVID-19/ editörler Murat Batı, Sezai Çağlayan
8. COVID-19'un sosyal yönleri/ editör Özlem Kaya
9. COVID-19 Pandemi Günlerinde İletişim/ ed. Gülden Özkan, Tülay Yazıcı.
10. COVID-19 küresel salgın dönemi: Eskişehir Teknik Üniversitesi deneyimi yenilikçi uygulamalar, Editör: Saye Nihan Çabuk ve diğerleri,2021
11. COVID-19 küresel salgınının hukuktaki yansımaları, editör Kemal Şenocak.
12. COVID-19 pandemi raporu (20 Mart-20 Kasım 2020), Editörler: Arzu Topeli İskit, Mine Durusu Tanrıöver, Ömrüm Uzun,2021
13. COVID-19 salgınının gölgesinde eğitim: riskler ve öneriler/ Zafer Çelik
14. COVID-19 sonrası değişim ve dijital işletme / Fatma Ayanoğlu Şişman
15. COVID-19 sonrası dönemde kentsel alanları yeniden düşünmek/ Yıldız Aksoy
16. COVID-19 sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik yeterlilik algıları ve uzaktan eğitime ilişkin görüşleri, Betül Öztaş
17. COVID-19 sürecinde milletlerarası özel hukuk/ Nuray Ekşi.
18. COVID-19 ve Hukuk Sempozyumu / editörler: Melda Sur, Mine Kasapoğlu Turhan.
19. COVID-19 ve küresel siyaset/ editör: Çağlar Ezikoğlu.
20. COVID-19'un mevzuat ve çalışma yaşamına etkileri: Ankara ili örneği üzerinden kararlar, genalgeler ve kronolojik gelişmeler (15.03.2020-31.12.2020)/ Musa Erdem Solak ve Özge Yaşar,2021
21. Disiplinlerarası yaklaşımla sosyal medya 2: gazetecilikten halkla ilişkilere, insan kaynaklarından sağlık iletişimine Editör: Ali Emre Dingin
22. Disiplinlerarası bakışta Türk kadını: sağlık, fen ve sosyal bilimler, Turan Akkoyun ve diğerleri; Editör: Turgay Şahin,
23. Eğitim kurumlarında sağlık yönetimi, Editörler: Şefika Şule Erçetin, Nihan Potas, 2021

24. Eko İK: pandemi sonrası sürdürülebilir insan kaynakları yönetim stratejileri, Aylin Diler, editör Esingül Doğan
25. Ekonomi ve bankacılıkta pandemi krizi ve dijital çağın yükselişi / Ertuğrul Buğrahan.
26. EÜTF COVID-19 Pandemi Kitabı: COVID-19 Pandemisiyle Geçen Bir Yılın Özeti (Mart 2020 - Mart 2021)/ Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
27. Gerçekçiliğe yeni bir çağrı: salgın günlerinde felsefe/ editör: İbrahim Halil Üçer.
28. Halk sağlığı açısıyla COVID-19, pandeminin ilk yılı: yapılanlar-yapıl(a)mayanlar-yapılması gerekenler.
29. Hayat ve sağlık sigortası sözleşmelerinde genetik test sonuçlarının kullanılması, Ezgi Başak Demirayak
30. İletişim Bilimlerinde Güncel Araştırmalar: COVID-19, Sosyal Medya, Post-Gerçeklik, Medya Okuryazarlığı, Neoliberalizm, Editörler Erkan Yüksel, Alaaddin F. Paksoy ve diğerleri,2021
31. İslamda sağlık ve koruyucu hekimlik,Editör: Prof. Dr. Adem Yerinde
32. İş yaşamında kadın: COVID-19 sürecinde farklı sektörlerde analiz/ editör: Fatma Ayanoğlu.
33. İşletme, iktisat ve yönetim alanında güncel eğilimler/ Abdulkadir Barut ; Abdulkadir Barut, Mustafa Torusdağ
34. Kara para aklama ve yolsuzluk: COVID-19 dönemi BM'nin politika önerileri ve ekonomik güvenlik/ Furkan Yıldız.
35. Multidisipliner araştırmalar/ editör Doç. Dr. Selminaz Adıgüzel.
36. Obezite ve fitness, Murat Erdoğan ve diğerleri
37. Pandemi döneminde öğrenme kaybı : tespitler ve öneriler/ yayın kurulu Latif Selvi
38. Pandemi döneminde sosyal haklar/ Muharrem Kılıç.
39. Pandemi dönemlerinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetleri : toplum temelli hizmetler için rehber/ ; Berna Dilbaz ve ark.
40. Pandemi ekonomisi İbrahim Atilla Acar, Bernur Açıkgöz
41. Pandemi neoliberalizm medya/ derl. Savaş Çoban, Yasemin İnceoğlu.
42. Pandemi sürecinde eğitim/ Figen Ereş.
43. Pandemi sürecinde okulları güvenle açmak: öğretmen ve veli araştırması/ yayın kurulu Latif Selvi,2021
44. Pandeminin (COVID-19'un) sözleşmelerin ifasına etkisi/ editörler Çiğdem Kırca, Tülay Karakaş
45. Sağlık hukuku temel bilgileri, Polat Tunçer
46. Sağlık iletişimi salgın döneminde önleyici iletişim faaliyetleri/ ed. Melda Cinman; yaz. Şükrü Arslan vd

47. Sağlık özel hukuku, Şamil Tambay
48. Sağlık sektörü birinci basamak özelinde kardiyovasküler risk tahminlemesi için yapay öğrenme teknikleri kullanılarak klinik karar destek sistemi tasarlanması, Mert Erkan Sözen
49. Sağlık uygulamalarında temel kavramlar ve beceriler, Editör: Fatma Akça Ay
50. Sağlıkta şiddet ve iletişim, Atıkkullah Ghiasee.
51. Teknoloji bağımlılığı ve bilinçli medya kullanımı, Adnan Kalkan
52. Teknoloji, sağlık ve hukuk: yıkıcı teknolojilerin bedensel zararlara etkileri, Armağan Ebru Bozkurt Yüksel.
53. Teoriden uygulamaya sağlık kurumlarında stratejik yönetim araçları, Zekai Öztürk ve diğerleri
54. Tüm yönleriyle COVID-19/ edi. ; Ali Arslantaş, Nurdan Acar.
55. Türkiye’de dünden bugüne iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri, Nazmi Bilir,2021
56. Yardımlı intihara ilişkin Türkiye’deki sağlık çalışanlarının görüşleri, Büşra Petek ve diğerleri
57. Yargıtay-Danıştay- Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında: Tıbbi müdahaleden kaynaklanan hukuki cezai ve idari sorumluluk, Ahmet Er ve diğerleri
58. Yeni büyük çöküş: Pandemi sonrası dünyanın kazanan ve kaybedenleri/ James Rickards; çev. Ali Perşembe.
59. Yükseköğretimde pandemi sonrası açık ve uzaktan öğrenme politikaları: çalıştay sonuç raporu, Haz. : Selçuk Karaman, Engin Kurşun ve diğerleri

Tezler

Sosyal bilimler ve sağlık alanında 2021 yılında yayınlanmış tezler, Ulakbim tez tarama ağından 2021 yılı için taranmıştır. Tarama 14.1.2021’de “Gelişmiş Arama” sekmesinden aşağıdaki seçenekler kullanılarak yapılmıştır.

Aranacak kelime: sağlık, halk sağlığı,

Aranacak alan: Tümü

Arama tipi: sadece yazılan şekilde

Yıl: 2021-2021

Grup: Sosyal

Tarama sonucunda

“halk sağlığı / tümü / sadece yazılan şekilde / 2021-2021 / grup: sosyal” 40 tez,

“sağlık / tümü / sadece yazılan şekilde / 2021-2021 / grup: sosyal” 984 tez,

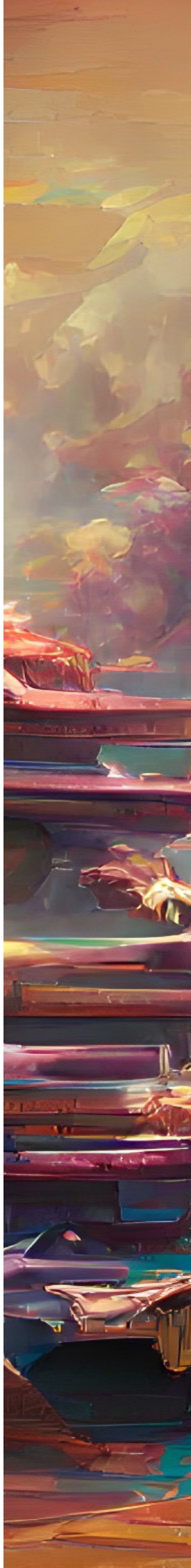
bulunmuştur.

“Halk sağlığı” taramasında bulunan 40 tezin 14’ü (%35) doktora, 26’sı (%65) yüksek lisans tezidir. Bunlardan 12’si sağlık yönetimi, 2’si coğrafya, 1’i sosyoloji, 3’ü psikoloji, 2’i iletişim alanlarında yapılmış tezlerdir. “Sağlık” taramasında bulunan 984 tezdten hemşirelik, fizik tedavi rehabilitasyon, gastronomi, turizm, iç mimarlık, güzel sanatlar, müzik, İngiliz dili edebiyatı, spor alanlarından gelen tezler ile sağlıkla doğrudan ilişkisi olmadığı düşünülen tezlerin çıkarılmıştır. Sonuçta sosyal bilimler ve sağlıkla ilişkisi kurulan tez sayısı 664’tür. Bu tezlerin 120’si (%18) doktora, geri kalanı yüksek lisans tezidir.

Tezlerden örnekler şunlardır:

Sosyoloji ile ilgili tezler:

1. Türkiye’de çocuk yoksulluğunu etkileyen faktörler
2. Estetik operasyonların sosyal etmenleri ve tıbbileştirme ile ilişkisi: Rinoplasti üzerine nitel bir araştırma
3. Madde bağımlılığı ile mücadelede inanç temelli yaklaşım
4. Organ bağıışı ve nakline sosyolojik perspektiften bakış
5. Türkiye’deki gençlerin yasa dışı kürtaj deneyimlerinde sosyal dayanışma ağlarının etkisi: Bir karma yöntem çalışması
6. Rehber ve psikolojik danışmanların mahremiyet algısı üzerine nitel bir araştırma (Korkuteli örneği)
7. Türkiye’de Roman Kadınların Sağlık Hizmetlerine Erişimi: İzmir Örneği
8. Huzurevinde kalan bireylerin psiko-sosyal olanaklar bakımından iyilik halleri ve yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesi: Konya Dr İsmail Işık Huzurevi örneği
9. Sağlık sektöründe kadın istihdamı ve çalışma hayatı sorunları
10. Neoliberal subjectification through family medicine model in Turkey: An online ethnography
11. Biseksüelliğin ve erkekliğin kesişiminde: Türkiye’deki biseksüellerin deneyimleri
12. COVID-19 pandemisi sürecinde karşılıksız kadın emeği: Türkiye deneyimi
13. COVID-19’un sosyal etkileri: Tanı, tedavi ve taburculuk süreçlerine ilişkin toplumbilimsel değerlendirme
14. COVID-19 pandemisi döneminde kadınların gözünden aile: Tarlabası örneğinde niteliksel bir araştırma
15. COVID-19 salgınının ilişkisel sosyolojik açıdan karma desen analizi: Türkiye Emekliler Derneği örneği
16. Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili yasal düzenlemelerin sosyoloji analizi
17. El alanlar: Geleneksel şifacılar üzerine bir sağlık sosyolojisi çalışması
18. Engelli birey ve ailesinin ötekileştirilmesi: Aksaray ili örneği
19. ‘Gazilik’: Maluliyet sonrasında sosyal kimliği yeniden inşa etme süreci
20. Goffman’ın Damgalama Kuramı bağlamında Türkiye’de COVID-19 süreci ve yaşlılar üzerine bir söylem analizi: Twitter örneği
21. Günümüzde değişen beden algısı ve bedeninin yeniden inşası
22. İstanbul’da yeniçağ şifacılık akımları üzerine nitel bir araştırma
23. Mekân ve ruh sağlığı sosyolojisi bağlamında ruh sağlığı mekânları: Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi örneği

24. Neoliberal politikalar bağlamında özel hastanelerin sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesi
25. Ortopedik engelli memurların iş yaşamında karşılaştıkları sorunlar (Ankara ili örneği)
26. Pandemi (COVID-19) sürecinde bireylerin sağlık davranışına ilişkin sosyolojik bir bakış
27. Pandemi sürecinde çalışan kadın öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar (Merzifon örneği)
28. Pandeminin gündelik hayat halleri üzerine: Karabük örneği
29. Sağlıklı olma kültürü tarafından şekillenen yeni tüketim alanlarına dair bir alan araştırması: Kütahya örneği
30. Türkiye’de bekar kadınların cinsel sağlık hizmetleri ile ilgili deneyimleri: İdeoloji, politika uygulamaları ve öneriler

Antropoloji ile ilgili tezler:

1. Yaşlı bireylerde boy uzunluğunun kısalmasına bağlı olarak beden kitle indeksinin hesaplanmasında ortaya çıkan sapmaların giderilmesine yönelik antropometrik bir araştırma

Din ile ilgili tezler:

1. Hayatın anlamı, dindarlık ve ruh sağlığı ilişkisi: Bir karma yöntem araştırması
2. İslam hukuku açısından yaşam üzerinde tasarruf hakkı: ‘Ötanazi’
3. İslâm hukukuna göre intihar ve ötanazi

4. İslam hukukunda helal gıda insan sağlığı ilişkisi
5. Onkoloji servislerinde manevi danışmanlık ve rehberliğin etkisi (Hastalığı kabul, anlamlandırma ve açıklama)
6. Tıp konulu rivayetlerin bilim yoluyla tenkidi: Yeni bir algoritma ve tıp literatürüne yansımaları
7. Hastanelerde manevi destek algısı ve ihtiyacı üzerine bir çalışma (Bolu örneği)
8. Rehber ve psikolojik danışmanların mahremiyet algısı üzerine nitel bir araştırma (Korkuteli örneği)

Hukukla ilgili tezler

1. Genital muayene suçu ve hekim sorumluluğu
2. Karşılaştırmalı Hukuk bakımından uzun dönemli bakım sigortası ve Türkiye’de uygulanabilirliği
3. Tıbbi malzeme kaynaklı bedensel zararlarda hukuki sorumluluğun belirlenmesi
4. Tıp Ceza Hukukunda kişisel sağlık verilerinin korunması
5. Uluslararası hukukta sosyal hakların dava edilebilirliği bağlamında sağlık hakkı
6. Yaşam hakkı bağlamında ötanazi ve kürtaj
7. Sosyal Güvenlik Kurumu özel sağlık hizmeti sunucularından sağlık hizmeti satın alım sözleşmesinden kaynaklanan sorumluluklar
8. Adli tıp kurumu kararlarının idari yargıya etkisi
9. Aydınlatılmış onam ve insan hakları
10. Biyopolitika izdüşümünde kürtaj hakkı ve Türkiye’deki yansımaları
11. Gen teknolojileri ve insan hakları

12. Hasta hakları kapsamında tıbbi tedaviyi reddetme hakkı
13. Hekimin mesleki özerkliği
14. Hekimin tıbbi uygulama hatalarından (malpraktis) doğan hukuki sorumluluğu
15. İlaç hukukunda tazminat sorumluluğu
16. İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle işveren ve üçüncü kişilerin SGK karşısındaki sorumluluğu
17. İş sözleşmesinin sağlık nedeniyle feshi
18. Ortak sağlık ve güvenlik birimi şirketlerinin hukuki sorumluluğu
19. Sağlık hizmetlerinin görülmesinde irtikap suçu
20. Sağlık hukukunda arabuluculuk
21. Sağlık hukukunda kişisel verilerin korunması
22. Sağlık mesleği mensuplarının cezai sorumluluğu kapsamında rüşvet suçu
23. Sağlık tesisi projeleri bakımından yap-kirala-devret modeli ve finansman sağlayanların müdahale hakkı
24. Sağlık turizmi kapsamında hekimlerin hukukî sorumluluklarının maddî hukuk ve milletlerarası özel hukuk yönünden değerlendirilmesi
25. Tıp ceza hukukunda hekimlerin işlediği irtikap suçu

26. Türk hukukunda hekimlerin cezai sorumluluğu
27. Türk İdare Hukukunda idarenin özel hastaneler üzerindeki denetim yetkisi ve sorumluluğu
28. Üçüncü kişi yararına tıbbi müdahalede rıza
29. İş ve sosyal güvenlik hukukunda ev hizmetlerinde çalışanların durumu
30. Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda iş kazası bakımından işverenin sorumluluğu
31. İdare hukuku ve kamu yönetimi çerçevesinde sağlık hizmetleri açısından personelin disiplin sorumluluğu
32. Dâhili ve cerrahi tıp hekimlerinin tıbbi müdahale öncesinde hastalardan alınan aydınlatılmış onam bilinci ve uygulamaları
33. Kamu-özel işbirliği modelinin sağlık kamu hizmetine etkileri
34. Özel sağlık sigortası

Felsefe ile ilgili tezler:

1. Tıp praksisinin felsefî temellendirilmesi: Tıp praksisinin ontolojik, epistemolojik, mantıksal analiz ve temellendirilmesi
2. Ölüm anlayışının İlk Çağdan Modern Çağ'a evrilişi

Uluslararası ilişkiler:

1. Ülke imajının sağlık hizmet kalitesi ve davranışsal niyetler üzerindeki etkisinde zenosentrizm, kozmopolitanizm ve fiyatın rolü
2. Sosyal medya çağında güvenikleştirmeyi yeniden değerlendirmek: COVID-19 pandemi sürecinde Birleşik Krallık'ta sağlık güvenikleştirmesi üzerine bir vaka analizi
3. Tarihsel süreçte önemli salgın hastalıklar ve COVID-19'un sektörel açıdan ekonomik etkileri
4. Türk Kıyı Bölge Afet Yönetimi Müdürlükleri personellerinin insani yardımda asgari standartlar (Sphere Standartları) bilgi bilinç düzeyinin ölçülmesi

Gazetecilik ile ilgili tezler:

1. Medya metinlerinde yaşlıların temsil pratikleri: Yoksulluk-sosyal dışlanma-sosyal içerme bağlamında bir analiz
2. 2018 yılı İzmir yerel yazılı basınında verilen sağlık haberlerinin incelenmesi (Yenigün, Ege Telgraf, Haber Ekspres ve Yeni Asır gazeteleri örneği)
3. COVID-19 pandemi sürecinde sosyal medya: Twitter üzerinde kriz iletişimi ve yönetimi
4. Eleştirel sağlık okuryazarlığı bağlamında dijital gazetelerde 'Corona Virüs' hakkında çıkan haberlerin incelenmesi
5. Gündelik hayatın tıbbileştirilmesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin sağlık haberleri üzerinden yeniden üretimi
6. İşitme ve görme engelli bireyler arasında iletişim sağlamanın temel aracı olarak sosyal medya: Afganistan'daki engelli bireylerin Facebook kullanım düzeyi
7. Sağlık sektöründe şiddet olgusunun internet gazetelerinde temsili
8. Haber içeriklerinde korku çekiciliği kullanımının okurların sağlık davranışı üzerindeki etkisi: COVID-19 örneği
9. Kriz haberciliği bağlamında TV haberlerinin analizi: COVID-19 salgını örneği

Nuray Özgülnar, 2021

Görünmeyen Görünür Hale Getirilebilir mi?

Selma KARABEY

COVID-19 Pandemisinin ilk zamanlarında “pandeminin zengin-yoksul ayrımı yapmadan herkesi etkilemekte olduğu, insanları bir anlamda eşitlediği” söylemlerine rastlıyorduk. Gerçekten böyle miydi? Çok geçmeden dünyanın dört bir yanından gelen veriler gerçek durumun hiç de böyle olmadığını görmeye başladık. Sağlık eşitsizliklerine yol açan sosyo-ekonomik durum, çalışma koşulları, yaş, göçmenlik gibi birçok sosyal belirleyicinin insanları COVID-19’a karşı daha savunmasız veya direngen kıldığını anladık. Örneğin uzaktan çalışabilen insanlar daha korunaklı olabilirken, bu şansı olmayan, kol emeğiyle çalışanlar hem işyerlerine gidip gelirken toplu taşıma araçlarında, hem de işlerini yaparken hastalığa yakalanma riski ile iç içe oldular. Öte yandan belki işyerleri açık olsa aç kalmamak için bu riski almaya gönüllü olabilecek çok sayıda kafe, restoran, AVM vb. çalışan işyerleri günlerce, haftalarca kapalı kaldığı için ücretlerini alamadılar. Eğer kayıtlı çalışan durumunda olup, şanslı(!) azınlık arasında iseler, devlet tarafından ödenen kısa çalışma ödeneği ile yetinmek zorunda kaldılar (Bu arada T.C. Devleti-

nin pandemi sürecinde dünyada en az nakit destek yapan yönetimler arasında olduğunu bildiriliyor). Sosyal bilimciler eşitsizliklerin birikimsel olduğunu belirtiyorlar. Örneğin pandemi sürecinde zorla yerinden edilmiş bir kişi olarak evinizden yurdundan uzakta başka bir ülkede yaşamak zorundaysanız, kayıtsızsanız, işsiz veya kayıt dışı işler yaparak karnınızı doyurmak zorunda kalıyorsanız, sağlık güvenceniz yoksa, kalabalık gruplar halinde dar ve sağlıklı mekanlarda yaşamak zorunda iseniz, zaten başka sağlık sorunlarınız veya engellilik oluşturan bir durumunuz da varsa “virüsün ellerini ovuşturacağı” kişiler arasındasınız demektir. Sosyal mesafe, hijyen vb. hak getire! Her gün TV ekranlarından yayınlanan sayısal veriler bu bahsettiğimiz durumları görünür kılmıyor. Her gün kaç adet test yapıldığı, kaç kişinin pozitif çıktığı, kaç kişinin yaşamını yitirdiği, kaç kişinin iyileştiği gibi veriler toplumda hangi grupların hastalıktan daha fazla etkilendiklerine ve bunun nedenlerine ilişkin bilgilerin çok kolayca gözden kaçmasına neden oluyor. Bizler HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilim-

ler Çalışma Grubu olarak kolayca gözden kaçanı görüş alanımıza getirmemize yardımcı olacak bir sempozyum düzenleme kararı aldık. 10-11 Haziran 2021 günlerinde ulusal ve uluslararası akademiden ve sivil toplumdaki uzmanları, aktivistleri çevrimiçi olarak bir araya getirdik. Amacımız “Görünmeyeni görünür kılınmasına” katkı yapmaktır. İki yarım günden oluşan sempozyumda gördük ki bu tema ile defalarca başka sempozyumlar düzenlemeye ihtiyacımız var. Çünkü pandemiden psiko-sosyal, ekonomik, bedensel olarak ortalamadan daha fazla etkilenen çok sayıda grup var. Onların özgün durumlarının tartışılması da gerekli. Yani bu sempozyumların devamını getirmenin mesleki ve vicdani sorumluluğumuz olduğunu düşünüyoruz. Öte yandan sadece sorunları tartışmanın yetmeyeceğinin farkındayız. O nedenle yerel ve küresel düzeyde yürütülen ve yürütülmesi gereken çabaları da

konuşmanın önemine ve gereğine inanıyoruz. Bu sempozyumda da bunu yapmaya gayret ettik. Hem ulusal/uluslararası sivil toplum, hem de sosyal politika alanlarındaki çabalara ve ihtiyaçlara da yer verdik. İstedik ki sempozyumun temasına uygun olarak görünmeyeni görünür hale getirmek için fotoğraf sanatından da yararlanalım. Duyurular yaptık, bize iletilen fotoğrafları bir jüri değerlendirdi, bu fotoğrafları da konuşma aralarında izleyicilerimiz ile buluşturduk. Yine istedik ki bu sempozyumda konuşulanlar uçmasın, kalıcı olsun. Birileri açıp okusun, ilham alsın harekete geçsin. Bu motivasyonla sempozyumda konuşulanları yazılı bir kaynak haline getirmeye çalışıyoruz. Yakında bunu sizlerle buluşturmayı ümit ediyoruz. Gelecek “Görünmeyeni görünür kılmak” sempozyumlarında bir arada olmak dileğiyle.

Görünmeyeni Görünür Kılmak

SEMPOZYUM | Sosyal Belirleyiciler ve COVID-19 Pandemisi

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Çalışma Grubu
Göçmen Sağlığı Çalışma Grubu

11 Haziran 2021 15.00 - 19.00	12 Haziran 2021 15.00 - 19.00
 <p>COVID-19 PANDEMİSİ SAĞLIK EŞİTSİZLİKLERİNİ NASIL ETKİLEDİ? İNGİLTERE'DEKİ DURUM DR. MÜGE ÇEVİK 15.15 - 16.15 Moderatör: Bülent Kılıç</p>	 <p>DERİN YOKSULLUK AĞI ÇALIŞMALARI HACER FOGGO 15.15 - 16.15 Moderatör: Selma Karabey</p>
 <p>GÖÇMENLER VE COVID-19 RESHED ABOHALAKA 16.30 - 17.30 Moderatör: Hülya Şirin</p>	 <p>PANDEMİDE SOSYAL POLİTİKALAR DÜNYA ÖRNEKLERİ DR. ÖĞR. ÜYESİ FAHİMEH HOSSEİNEZHAD HENDVARI 16.30 - 17.30 Moderatör: Yağmur Köksal Yasin</p>
 <p>KÜRESEL ÇABALAR: LANCET COVID-19 KOMİSYONU ÇALIŞMALARI DOÇ. DR. ÖZGE KARADAĞ ÇAMAN 17.45 - 18.45 Moderatör: Gülcan Demir Özdenk</p>	 <p>PANDEMİDE SOSYAL POLİTİKALAR TÜRKİYE'DE DURUM DR. ÖĞR. ÜYESİ CEMRE ERCİYES 17.45 - 18.45 Moderatör: Ahmet Can Bilgin</p>

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler: Bütünün Parçaları

Yağmur Köksal Yasin

HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler alışma Grubu olarak ilk Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Kursumuzu gerçekleştirdik.

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler, Sosyoloji ve Halk Sağlığı, Psikoloji ve Halk Sağlığı, Halk Sağlığı ve Edebiyat, Halk Sağlığı ve Sanat, Vaka Değil İnsan, Medya ve Halk Sağlığı konularıyla, kursumuzu tamamladık. Sunumlara ek olarak Germinal filmini ve 4857 belgeselini izledik ve grup çalışması içerisinde tartışarak değerlendirdik. Bize Sosyoloji'den Temmuz Gn şavran ve Psikoloji'den Eren Korkmaz hocalarımız da eşlik etti. 29 katılımcıyla, kursumuzu tamamladık. Katılımcılarımızla daha zenginleştik.

Kursumuzu 2022 yılının ilk yarısında yinelemeyi amaçlıyoruz.

Umarız, Halk Sağlığı alanında çok disiplinli olarak çalışmaya, üretmeye, paylaşmaya birlikte devam ederiz.

Sevgiyle, sağlıcakla...

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Kursu
HALK SAğLIğI VE SOSYAL BİLİMLER ALIşMA GRUBU

19 - 20 - 21 Mayıs 2021
13:00 | 17:00

HALK SAğLIğI

Kursun amacı:
Halk sağlığı sorunlarını anlamak ve çözüm önerileri geliştirmekte sosyal bilimlerin yerini tartışmak

Kurs Sorumluları:
Dr. Bülent Kılıç
Dr. Yağmur Köksal Yasin

PROGRAM EKTEDİR.
Kurs başvurusu için lfthen formu doldurunuz: <https://forms.gle/d9JTxa2MnNJHCu2JA>

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI
1995

Prof. Dr. Bülent Kılıç
Doç. Dr. Temmuz Gn şavran
Öğr. Gör. Dr. Ahmet Can Bilgin
Öğr. Gör. Dr. Gülcan Demir Özdenk
Uzm. Dr. Nurettin zdener
Uzm. Psikolog Eren Korkmaz
Araç. Gör. Dr. Yağmur Köksal Yasin
Araç. Gör. Dr. Eray ntaş

İktisat
Psikoloji
Sosyoloji
Hukuk
Antropoloji
Tarih
Politika

Nitel Araştırmalar: Bir Keşif Yolculuğu

Yağmur Köksal Yasin

HASUDER

NİTEL ARAŞTIRMALAR KURSU
14-16 NİSAN 2021

Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler alışma Grubu

KONULAR:

- Nitel Araştırma Tipleri
- Nitel Araştırmalarda Analiz
- Nitel Araştırmalarda Makale Yazımı

EğİTİCİLER

Prof. Dr. Bülent Kılıç

Doc. Dr. Temmuz Gn Şavran

Dr. Öğr. Üyesi Elif Dönmez

Dr. Öğr. Üyesi Elif Köse

Öğr. Gör. Dr. Ahmet Can Bilgin

Uz. Dr. Nureddin Özdener

Arş. Gör. Dr. Yağmur Köksal Yasin

EğİTİMLER
14-16 NİSAN 2021 TARİHLERİNDE HER GÜN ÖğLEDEN SONRA 13.00-17.30 ARASI ON-LİNE OLARAK YAPILACAKTIR.

HASUDER
Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler alışma Grubu
Instagram Hesabı

HASUDER Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler alışma Grubu olarak iki Nitel Araştırmalar Kursu gerçekleştirdik.

Nitel Araştırmalar Kursu'muzun ilkini 14-16 Nisan 2021 tarihlerinde üç yarım günde gerçekleştirdik. Çalışma grubu olarak kolektif emekle ortaya ıkarđığımız kursumuzda sağlık camiasının yanın-da Sosyoloji bilim dalından da Temmuz Gn Şavran hocamız kursumuza katkı sağladı. Kur-sa katılımcı sayısı 30 kişi olarak belirlenmiş olsa da 115 kişinin başvuruda bulunması nedeniyle,

kurs başvuru kontenjanı 34 kişiye çıkarıldı. So-nu olarak ilk kursumuzu 34 kişiyle tamamladıık. Nitel Araştırmalar Kursu'muzun ikincisini ise 5. Uluslararası-23. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi kap-samında 18 Aralık 2021 tarihinde bir tam günde 24 katılımcıyla gerçekleştirdik. Yine Temmuz Gn Şavran hocamız aramızdaydı. İkinci kursumuzda Nuray Özgülnar hocamız da bizlerle birlikteydi, bizleri zenginleştirdi. Kursumuzun temel konuları nitel araştırma tipleri, nitel araştırmalarda analiz ve makale yazımı başlıklarından oluşmaktaydı.

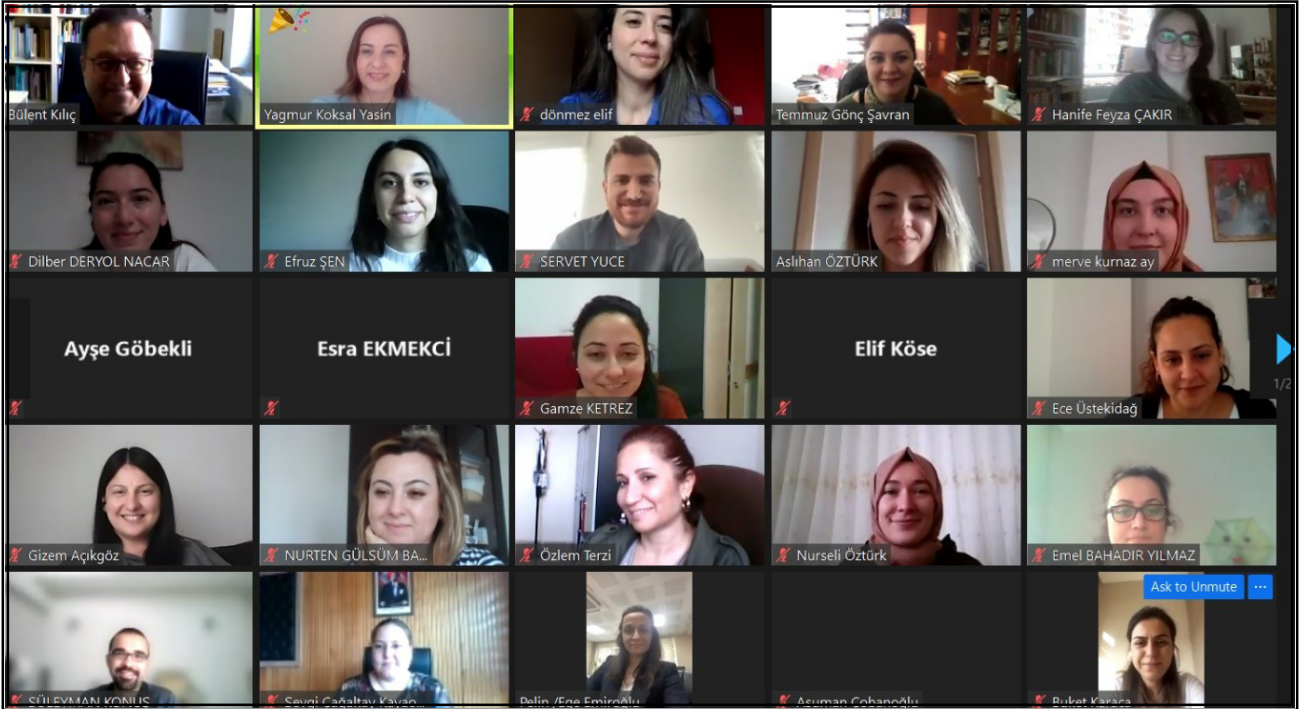
Kurs geri bildirimlerimizin de oldukça olumlu olması, bizi, kursun en yakın zamanda yinelenmesine yöneltti. Temel eğitimi alan üç grupla, bir ileri aşamayı içerecek yeni bir kursu amaçlıyoruz. Katılımcılardan, kursa katılımcı gruplar arasında özel gruplar oluşturulması yönünde öneriler geldi. Bu öneriler sonucunda, etik kurul üyeleri, öğretim üyeleri, bilimsel yayın hakemleri gibi özel grupların düzenlenmesine karar verildi.

Buradan güncel kurs duyurularımızı da sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz:

- Nitel Araştırmalar Kursumuzun üçüncü Temel Düzey Kursunu Şubat 2022'de planlayacağız.
- Nitel Araştırmalar Kursumuzun İleri Düzey Kursunu ilk üç temel düzey kursa katılma koşulunu sağlayanlarla birlikte Nisan 2022'de planlayacağız.

Nitel araştırmalar, nicel yaklaşımdan çok farklı, ancak bilimi, bakış açımızı güçlendiren çalışmalardır. Nitel araştırmalara yönelik kurs gereksinimi, uzun yıllardır bu işe gönül vermiş olan bizler için bir mutluluk kaynağı oldu. Nitel araştırmalara, kursumuza, bize gönül veren herkese teşekkürü borç biliriz.

Sevgiyle, sağlıklıkla...

Bu sayıda emeği geçenler*

*Alfabetik sırayla

Aslı Ata Teneler

Uzm. Dr., Giresun Merkez Toplum Sağlığı Merkezi

Ahmet Can Bilgin

Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakóltesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

Ahmet Furkan Süner

Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Bülent Kılıç

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Elif Dönmez

Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakóltesi

Eylül Tatal Altaş

Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Nuray Özgülnar

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Salih Keskin

Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Selma Karabey

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Temmuz Gönc Şavran

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakóltesi Sosyoloji Bölümü

Yağmur Köksal Yasin

Uzm. Dr., Hatay Dört Yol İlçe Sağlık Müdürlüğü

HALK SAĞLIĞI ve SOSYAL BİLİMLER ÇALIŞMA GRUBU HASUDER Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni (SoSa)

Yazı Kabul Kuralları

Gönderilen yazılar Baş Editör, Editör Kurulu ve Düzenleme Kurulu tarafından benzerlik (intihal), biçim, yazım kuralları ve SoSa bülten amaçlarına uyum açısından içerik değerlendirmesi yapıldıktan sonra basıma uygun olanlar sıraya konularak yayımlanır. Yazılarınızı aşağıdaki formata uygun hazırlayıp, intihal açısından kontrol edip sosabulthenasuder@gmail.com adresine gönderebilirsiniz.

1. Yazılar Word formatında (.doc/.docx) gönderilmelidir.
2. Yazı başlığı metin ile gönderilmeli ve dokümanın en başında ayrıca belirtilmelidir. Örn: “Başlık: Yazı Hazırlama Kuralları”
3. Yazar/yazarlar isimleri ile kurumları arasında virgül konarak başlıktan hemen sonra eklenmelidir. Her yazar için satır başı yapılmalıdır.
Örn: “Yazarlar:
Ceren Doğa, Dokuz Eylül Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Ahmet Acar, Türk Tabipleri Birliği”
4. Bütün dokümanda aynı yazı tipi kullanılması zorunludur. Yazılar herhangi bir yazı tipi (Calibri, Arial, Times New Roman vb.) kullanılarak gönderilebilir.
5. Tüm dokümanda yazı tipi boyutu 12 punto olmalıdır.
6. Yazı metni içindeki konu başlıkları (varsa) kalın (bold) karakterde satır başı yapılarak yazılmalıdır.
7. Metin içindeki önemli sözcükler, dikkat çekmek amacıyla kalın (bold) olarak yazılabilir.
8. Yazarlar isterlerse, metin içinde çerçeveli bir kutu sınırlarında, konu ile ilgili bir ayrıntıyı açıklayabilirler, bir cümleyi öne çıkartabilirler. (Örneğin, bir deneyim, bir alıntı paylaşılması vb.)
9. Metin içine fotoğraf, şekil, grafik, tablo eklenebilir.
10. Tablo, şekil ve fotoğraflar metin içindeki sıraya göre Arabi rakamlarla numaralandırılmalıdır. Her tablo, şekil ve fotoğrafın tek başına anlamı olan ve hemen altına yerleştirilmiş bir başlığı olmalıdır.
11. Fotoğraf, şekil, grafik benzeri ekler en az 72 dpi çözünürlük standardında olmalıdır. Bu eklerin Word dosyasından ayrı olarak da gönderilmeleri tercih edilmektedir. Fotoğraf, şekil, grafik benzeri ekler başkalarından alıntı ise izin alınarak, kaynak gösterilerek gönderilmelidir.
12. Kaynak gösteriminde APA 7 standartları (<https://apastyle.apa.org/>) kullanılmalıdır. Tablo, şekil ve fotoğrafların hemen altında belirtilmelidir. Metnin sonunda kaynaklar listesi bulunmalıdır.

Fotoğraf: Hamza Yıldız, Güroymak (Norşin) Budaklı kaplıcası, Ocak, 2022

Ana kaynağı Nemrut Krateri olan Güroymak (Norşin) Budaklı kaplıcası, yaz-kış sağlık arayışında olanlara açık hava kaplıcası olarak hizmet sunmaktadır. Romatizma, solunum, sinir sistemi, sindirim sistemi, böbrek, idrar yolları ve böbrek taşı ile metabolizma bozuklukları gibi hastalıklara iyi geldiğine inanılıyor. Bu nedenle de sağlık arayışında olanların ilgi merkezi, su sıcaklığı 40-50 derece arasında değişmekte. Kaplıcayı yakın köy sakinleri kendileri dışında özellikle güneşli havalarda haftada iki kez ahırlarda kirlenen atlarını, mandalarını yıkamak amacıyla da kullanmakta...